

ЛЕМКІВСКІЙ КАЛЕНДАР 1999

Б.П. 1999

ISBN 83-909730-0-6

БІБЛІОТЕКА
БЕСІДЫ - 9

1999
ЛЕМКІВСКІЙ
КАЛЕНДАР

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ
КРЕНИЦЯ - ЛІГ'НИЦЯ
1999

Редакція загальна,
комп'ютеровий склад:
Петро Трохановскій

Графіка обкладинки:
„Андрій Савка”
Богдан Трохановскій

Графіка в тексті:
В.Кузьменко (стор. 65)
Рафал Борецкі (стор. 105)
Юліос Мушка (стор. 108, 111)

Календарий, коректа:
Даміан Трохановскій

ISBN 83-909730-0-6

Розповаджання власне Стоваришиња Лемків - копіювання застережено

Під Х-ліття Стоваришина Лемків

7 квітня міне десят років од зареєстрування адміністраційно-ма властями Стоваришина Лемків. Так скоро зышло? Та де — зышло?! Злетіло! Десят років — то, до фраса, дуже! Дуже як на єдно жыття, на єдно покоління.

Памятат ся тот час ярі 1989 рока. Тілько було радости! Тілько було мрій! З надії, што вічні жыва, ожыла забита віра. Же двиг-неме народню чест, вдолтану в західній пісок, же спровокуєме ю, поможеме ходити з піднесеним челом.

Як має ся днес віра сперед десятьох років? Кілько сatisфакції приносит нам Х-ліття? Легше ввідати як на тото одповісти. Єдно здає ся быти неваперечним, а то утвержджене переконаня — же лем в байках паstryрчык може побороти змыя-потвора. „Не по то нас вигнали — чуло ся нерав од наших вітців — жебы...“ I тут уж мож сой доповідати, дописувати ріжного змісту висновки.

Ци в таким разі не годни мы записати по своїй страні ничого доброго? Годни! А хоць лем тото, же штоси єднак мы спровокували. Мож бы оне штоси назвати по жыдівски „рухом в інтересі“, з рахунковыми книгами в розмайтим стані. Але то преці корысній-ше од маравму, од вдолтаня в західній пісок.

Чує ся там і гев: не дільме ся! Без критичного окрісліня што од чого мало бы ся одділювати. I радо приписує ся акуратні нам тоту абстракцію. Мож, аякже, оділити і воду од води, набрати ю до окремых цебриків. Але то буде тота вода, і гевса вода. Най-вижже вітры, при змінюючым ся кліматі, нанесут до декотрих цебриків съмітя. Лем же змінюючий ся клімат формуют актуальн-ны обставини і не мож класти вини на прачас.

В 1989 році мы были першы. Першы! То на нашу архітектуру набудувано екс-готыкы, барокы і сецесії. Не мы винни тому, што мame днес маловартісну сорокатизну. А могло быти ліпше... Ей, паstryрчыку, паstryрчыку... Твоя паствуща палиця не зробила шко-ды змыйови. Але повволила іцы быти. Кілько ся даст быти!

Маме рік 1999. Уж николи ани єдна з цифр того рока ся не повторить. Але вода остане водом. Чистом або забабраном. В якій прагнеме ся мыти на Велию 2000 рока? Выберме щесливі!

Лем,

або – як біда гварит – жый так як
я вчу, а не так – як я жью

Лем, Лемко, Лемковина – то тати слова, якими мы і почнеме на лемківським діалекті русинського языка тату свою бесіду, (а з ньом і наш календар - Ред.) – го милост рідности той лемківской – што найперше, а пак юж го милост житя того свого, нам, Лемкам – лемківского. Ђо выберати ся дагде, ци то дашто робити, то тра знати найперше початок тому, а при тым предвиджувати і конец. Тым путьом то ся ма житя наше, то-ж си тра го нім міркувати, перемышлювати, як зачати, што знати, кым быти і чым кінчыти. Ђо без того не мож ся го добро выкерувати – бо житя прежити, то не поле прейти. Та бо житя – то річ тяжка і важна, та і діло трудне, а іщи мати ся го ним Чловеком – то ест преокрутна, як важність, так і необхідність.

Та бо і не кожий чловек достойний того званя – мати ся чловеком. Ђо не вшытки люде мають тато званя ціненым, бо і не вшытки они єдного характеру, єдной натуры, а лем по ріжному си сут, го тисячи ріжності в родах і народностях. Кілько особистості го роді-народі, то і го тілько і их ся ма, бо кождий чловек має си свій особистий як характер, так і натуру. Так і не дивувати ся тому выражови, што ту ся ма, та і не мати си того в найменьших мыслях навет – же то вымыщленій ест тот лемківський выраж бесіды і вцілі нарід Лемків, та і тата сторона – Лемковина.

О, ні! Ђо ест же то на факті сторінки історії і з тым ся тра згодити, і признати. Ђо такою оно было, ест та і буде на полі історичним записане і запечаткуване – же

як вишитки інчы народности, так і народніст Русинів-Лемків жыла, жыє, та і жыла буде – покля жыття людства буде ся мало го сьвіті, та і же Лемко то том сам Русин, і ніт же што го зневажати і знешкоджувати, а лем поважати і ці-нити повинно ся го як человека, свого окремого рода, русинь-ской народности. Та і достойний він того. Як і кожий інчий Чоловек го достоїнстві ся ма до свого рода і цілой народности і ма до того од себе штоси в собі, штоси свое, особисте вкладене. Лемко ма го том свій рід і го того свого рода бесіду вкладену гордіст свого особистого слова лем, чым і жыє.

Та і правда, бо Вельо бы ся не прелисткувало, не презерало слів зо словників ріжных народів сьвіта, та барже кождий рід має штоси своє, одмінніше од другого рода-народа слово, но а моц их го мири. Мають ся і такы слова што ужываны сут, як го речы, так і го писмі, неедных люди, ріжных народности і тоты то вишитки народности, што ужывают єдно і тото саме слово, мають ся во гордости з того взаємного слова, і поважают го кождий од себе, по свому. Лем слово лем ма ся лем го єдній-єднісінькій, лем го русинській народности. І більше ни го ниякого інчого народа сьвіта не ма ся ужыване тото горде слово лем. А лем го Русинів-Лемків, лем!

І тот Лемко лем з тым словом жыє, бо лем з ним він во гордости Лемка. Та бо то і прадва, же лем то ним і гордит ся преокрутні та і прикрашат си ним свою лемківську бесіду, тым словом кровно-народовым – лем. Та бо і лем то з ним він заедно, без него він, як і без хліба не може ся обыйти, і хто бы му лем повіл: „Ей, ты Лемку, не гвар лем, дам ти пятку!“ – „О, та лем дайте!“ – одновіст зараз. Та бо лем бы Іог діл, та ся не забуде того, же то лем з його волі тото слово ся ма, та же лем з милості його, і лем бы ся годно того то лем тримати і хвалити си го лем, тото слово лем. Іо без него Лемко – не Лемко.

О, таку то реч зо словом лем – нигде інде го сьвіті, го других народів ся не почує, а лем го Русинів-Лемків. Та і през тото то слово лем і том нарід Карпато-Русинів

Лемками ся почал величати, а на історичними полі, то, як ми о тым юж знаме, — Русинами ся ма, корінним народом славянської кольськы.

Та на гнес-ден далеко му юж до того родимого краю — Карпат, бо змушений ся мал лишити го і піти съвтом, поза границі; з волі Божої і долі немилой осиротил і себе, і рід, і край свій рідний. (...)

Че будеме обясняти си сами того, бо то ся не нам оно а лем історичному слову велит тово робити. Она, істория, сама дає выводы і ціну належну з наших учынків жыття. Чо а жыття ріжнымя путями веде человека і на каждом з тых пути обяснює му як ся тра поводити го ним і обмышлювати свій крок. Лем же не каждый человек си тово обясняня освідомлює і през то жыє надійом по велию свого хтіння; а тово хтіння-велиня ся мало коли го міліст обертає. Бо і кіт на пецу повіл: „Я жыю надійом” — коли позерал на кобасу, што вісіла на трагарі коло пеца; і мило си велял огоньком та мурликал весело. Вшытко має еден конец, а кобаса два, і през тот другій конец по більший часты бытym ся ма, бо не зна ся того, што біда гварит: „Жый так як я вчу, а не так — як я жыю”.

Ріжні то з нашым народом ся ма. П'ятдесят три роки зробили свое. Єднинич юж не знают, други не вірят, пові-дають: „Што нам юж гнес з того?” А я гварю — же кажды інчи народы мають гонір, і любов мають, повагу до свого на-рода, то і мы, Русини-лемки, повинни сме свое поважати. Бо хто нас буде поважал і вірил нам, кед мы свое, а тым — і себе не поважаме, не віриме го ся.

Опамятайме ся! Майме си тыж до ся і до свого народа до його бесіды, до його лем любов, повагу і пошану. Майме гонір!

Донбас, осін 1998 рока

Повыжий текст — то вступ до циклю споминів 78-літнього Лемка, родом з Білцаревої. Потрясаючих споминів о „жытю” в Україні. (Чаголовок подано одредакційні.) — Редакція ЛК..

СКОРОЧЕНИЙ КАЛЕНДАР НА 1999 РІК

Дн	СІЧЕН				ЛЮТИЙ				МАРЕЦ				
Пн	4	11	18	25	1	8	15	22	1	8	15	22	29
Вт		5	12	19	26	2	9	16	23	2	9	16	23
Ср		6	13	20	27	3	10	17	24	3	10	17	24
Чт		7	14	21	28	4	11	18	25	4	11	18	25
Пт	1	8	15	22	29	5	12	19	26	5	12	19	26
Сб	2	9	16	23	30	6	13	20	27	6	13	20	27
Нд	3	10	17	24	31	7	14	21	28	7	14	21	28

Дн	КВІТЕН				МАЙ				ЧЕРВЕЦ				
Пн		5	12	19	26	3	10	17	24	31	7	14	21
Вт		6	13	20	27	4	11	18	25	1	8	15	22
Ср		7	14	21	28	5	12	19	26	2	9	16	23
Чт	1	8	15	22	29	6	13	20	27	3	10	17	24
Пт	2	9	16	23	30	7	14	21	28	4	11	18	25
Сб	3	10	17	24	1	8	15	22	29	5	12	19	26
Нд	4	11	18	25	2	9	16	23	30	6	13	20	27

Дн	ЛІПЕЦ				СЕРПЕН				ВЕРЕСЕН				
Пн		5	12	19	26	2	9	16	23	30	6	13	20
Вт		6	13	20	27	3	10	17	24	31	7	14	21
Ср		7	14	21	28	4	11	18	25	1	8	15	22
Чт	1	8	15	22	29	5	12	19	26	2	9	16	23
Пт	2	9	16	23	30	6	13	20	27	3	10	17	24
Сб	3	10	17	24	31	7	14	21	28	4	11	18	25
Нд	4	11	18	25	1	8	15	22	29	5	12	19	26

Дн	ЖОЛТЕН				ЛИСТОПАД				ГРУДЕН				
Пн		4	11	18	25	1	8	15	22	29	6	13	20
Вт		5	12	19	26	2	9	16	23	30	7	14	21
Ср		6	13	20	27	3	10	17	24	1	8	15	22
Чт		7	14	21	28	4	11	18	25	2	9	16	23
Пт	1	8	15	22	29	5	12	19	26	3	10	17	24
Сб	2	9	16	23	30	6	13	20	27	4	11	18	25
Нд	3	10	17	24	31	7	14	21	28	5	12	19	26

СІЧЕН

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	19	Ілії, Тимофія, Григория, Боніфатия	Пт
2	20	Ігната Богоносця, Данила, Філогонія	Сб
3	21	Неділя 30 по ССД, Юлиянії, Петра	Нд
4	22	Христогона, Євода, Анастазіи	Пн
5	23	Нифонта, Павла, Саторніна, Зотика	Вт
6	24	Єгенії, Клавдії; Велия - Святій Вечер	Ср
7	25	РОЖДЕСТВО ХРИСТОВЕ	Чт
8	26	Собор Пресв. Богородиці, Йосифа	Пт
9	27	Первомученика Арх. Штефана	Сб
10	28	Неділя 31 по ССД, Йосифа, Якова	Нд
11	29	Марка, Теофіля, Йоана, Тадея	Пн
12	30	Тимона, Анисії, Філярета, Зотика	Вт
13	31	Меланії Римлянки, Геласія, Гая	Ср
14	1	НОВИЙ РІК, Обрізаня Госп., Василя В.	Чт
15	2	Сильвестра, Серафима, Юлиянії	Пт
16	3	Малахії, Гордія	Сб
17	4	Неділя 32 по ССД, Афтана, Теокіста	Нд
18	5	Григория, Щедрий Вечер	Пн
19	6	БОГОЯВЛІНЯ ГОСПОДНЄ - ЙОРДАН	Вт
20	7	Собор Св. Йоана Крестителя	Ср
21	8	Емілияна, Юрія, Домінікы	Чт
22	9	Петра, Филипа, Євстратія, Самея	Пт
23	10	Григория, Дометіяна, Маркіана, Павла	Сб
24	11	Неділя о Закхею, Тевдосія, Михала	Нд
25	12	Савы, Александра, Татіяни	Пн
26	13	Якова, Максима, Стратоніка	Вт
27	14	Ніни, Агнії, Теодула, Штефана	Ср
28	15	Павла, Гавриїла, Прохора, Йоана	Чт
29	16	Дамаскіна Болгарского, Леонілы	Пт
30	17	Антонія, Ахільї, Тевдосія	Сб
31	18	Неділя о Митарю і Фар., Афтана, Кірила	Нд

ІСТОРИЧНЫ ДАТЫ

- 1.01.1919 — Делегація Русинів (А.Волошын, П.Легеза, І.Кондратович) бесідувала з чеським повірником в Будапешті Міланом Годжом о занятю Підкарпатської Русі Чехами.
- 2.01.1919 — Польські легіоністи збройні розправилися з Команецьком Республіком.
- 19.01.1959 — По 12-літній перерві одправлено перше богослужіння в церкви Св. Тройці в Саноку.
- 20.01.1339 — Князь Юрій Тройденович надав Санокові магдебургське право.
- 23.01.1849 — Єпископ Григорій Яхимович, як член австрійської конституційної комісії, виступив о конечності поділу Галичини на дві провінції - польську і руську.
- 24.01.1879 — Вродился в Ярославі н. Саном Станіслав Людкевич, український композитор; його церковні композиції хіснують ся на Лемковині до днес.
- 30.01.1869 — Вродился Стефан Тарнович, пізніший парох Мшаны-отец Юліяна Тарновча, історика, видавця і піменника.

Митрополита Григорій Яхимович

Записки

ЛЮТИЙ

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	19	Макария, Марка, Арсена, Евфрасії	Пн
2	20	Евтимія Вел., Інны, Лаврентія	Вт
3	21	Максима Ісповідника, Євгена, Неофіта	Ср
4	22	Тимофія Апостола, Петра, Георгія	Чт
5	23	Климента, Агатангела, Павлина	Пт
6	24	Ксені, Агафії, Тимофія, Анастазія	Сб
7	25	Неділя о Блуднім Сыні, Януарія, Філипа	Нд
8	26	Ксенофонта, Аркадія, Тевдора Студита	Пн
9	27	Ксенофонта, Марії, Петра, Ананії	Вт
10	28	Єфрема Сирийского, Паладія, Ісаака	Ср
11	29	Лаврентія, Луки, Ігнатія Богоносця	Чт
12	30	Трьох Святителів, Іполита	Пт
13	31	Афанасії, Віктора, Никифора, Никиты	Сб
14	1	Нед. Мясопустна, Феліцитаты і Перепетуї	Нд
15	2	Срітення Господнє - Грімниці	Пн
16	3	Симеона і Анни, Адрияна	Вт
17	4	Сидоря, Миколая Студийского, Іадора	Ср
18	5	Тевдосія, Агафії, Макарія	Чт
19	6	Доротеї, Христини, Фотія, Юліяна	Пт
20	7	Партенія, Луки	Сб
21	8	Неділя Сиропустна, Тевдора, Захарія	Нд
22	9	Початок Вел. Посту, Никифора, Інокентія	Пн
23	10	Прохора, Валентини, Павла, Анни	Вт
24	11	Тевдоры, Димитрія, Власія	Ср
25	12	Мелетія, Антонія, Алексія	Чт
26	13	Мартиніана, Світланы, Штефана, Симеона	Пт
27	14	Кірила Учителя Славяньского, Аксентія	Сб
28	15	Неділя 1 Вел. Посту, Онисима, Пафнутия	Нд

Лютній - задуживом крутит

ІСТОРИЧНЫ ДАТЫ

- 5.02.1979 — Вмерла Меланія Собін, видатна поетеса родом з Бортного.
- 6.02.1989 — Вмер Нестор Жылич, поета і писменника, родом з Камяної; од 1945 рока жив на Україні.
- 11.02.1869 — Основано Руско-народний інститут „Народний Дім“ во Львові.
- 12.02.1909 — Вродил ся в Старині к/Гуменного Юрко Колинчак, народний поета, зберач фольклору.
- 14.02. 869 — Вмер Св.Кирил (Константин) - Просвітитель Славян, автор славянської азбуки і перших переводів Святого Писма і літургічних текстів на славянський язык.
- 15.02.1969 — Вмер во Львові о.Михаїл Соболевський, зберач лемківського фольклору.
- 26.02.1899 — Вродил ся Федір Кунічак, учитель, освітній діяч, організатор народних театрів на Пряшівщині.
- 27.02.1829 — Вмер Іван Орлай, уродженець Підкарпатської Русі, вченний в галузі медичних і ботанічних наук, філософ; приязнився з М.Гогольом, кореспондував з Й.В.Гете.
-

Нестор Жылич

Записки

Лемківські матері

(скороcheno)

Ани описати, ани розсказати,
Сколько вытерпела лемковская мать.
Як мы Лемковину руску полішыли,
Тебе, наша мать, обухом прибили.

Ты заморочена і зогнувши спину,
Жебрала, штоб дати дочці або сыну.
По чужих дорогах ты ноги ранила,
Выпрошеным хлібом діточок кормила.

Ясныма очами ты іхogrівала,
В іх молоде серце бодрій дух вливала.
Пішком шла степами, спала під забором,
Эносила звуцця з плачем і покором.

МАРЕЦЬ

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	16	Памфиля, Валента, Флавіана, Павла	Пн
2	17	Тевдора Тирона, Єрмогена	Вт
3	18	Лева, Космы, Флавіана	Ср
4	19	Архіпа, Филимона, Максима, Тевдора	Чт
5	20	Корнилия, Агафона, Садока, Лева	Пт
6	21	Тимофія, Євстафія, Йоана, Тевдора	Сб
7	22	Неділя 2 Вел. Посту, Маврикія, Фотина	Нд
8	23	Поликарпа, Александра, Йоана	Пн
9	24	Еразма Печерского	Вт
10	25	Тараса	Ср
11	26	Порфірия, Севастияна	Чт
12	27	Прокопа, Титы, Фалалея	Пт
13	28	Василя, Маріны, Миколая, Протерія	Сб
14	1	Неділя 3 Вел. Посту, Євдокії, Нестора	Нд
15	2	Арсена, Євфалії, Феодота, Агафона	Пн
16	3	Євтропія, Зенона,	Вт
17	4	Герасима, Юлияна, Якова, Вячеслава	Ср
18	5	Марка, Конона, Ірайди	Чт
19	6	Константина, Теофіля, Аркадія	Пт
20	7	Еміліяна, Василя, Єфрема, Павла	Сб
21	8	Неділя 4 Вел. Посту, Лазаря, Феофілякта	Нд
22	9	Кесарія, Тараса, Василя	Пн
23	10	Павла, Кондрата, Анастазії	Вт
24	11	Шефрана, Євфимія, Єпимаха	Ср
25	12	Теофана, Григорія, Семана	Чт
26	13	Никифора, Христины, Александра	Пт
27	14	Венедыкта, Ростислава, Феогноста	Сб
28	15	Неділя 5 Вел. Посту, Нікандра, Агапія	Нд
29	16	Савина, Трофима, Александра	Пн
30	17	Алексія, Макара,	Вт
31	18	Кирила, Трифона, Аніна, Євкарпія	Ср

ІСТОРИЧНИ ДАТЫ

- 2.03.1539 — Устяньськи шолтысы закупили на власніст ґрунт для місцевого священника.
4.03.1849 — Австрійські власти проголосили нову конституцію.
15.03.1939 — Мадярські війска, по вчаснішым занятю Ужгорода, отримують цілу Підкарпатську Русь.
27.03.1899 — Вмер Юлій Ставровський-Попрадов, видатний русинський поета, родом з Сулина над Попрадом.
28.03.1919 — Вродил ся Юлій Мушка, знаний русинський мальляр Пряшівщини.
28.03.1959 — Вмер на землях західних Михал Мазурик, різбар, родом з Бережави - на східних обережах Лемковини.

и и

Юлій Ставровський-Попрадов

С п и ш

(выймік)

*І зас ем виділ Спиш, де синіжно-блії верхи
Могучых, надприродных, пречудесних Татр,
Як стражы — в ден і ніч, свitanьом і о ямерку
До вишніх небес гордо зряд.*

*Гігантів наших стран во спі ем чудним виділ,
І радіст незважену шутай-нітер ілюс:
Же твердий граніт их од хімер прозахідніх
Стереже вірно нашу Русь.*

(...)

*З висоты виділ ем селечко малюване,
Потічик черкітливий і вітцівський дім,
Лелії пред ним цвіт, різблений при ним ганок,
Яблони в саді мила тій.*

*На світ ем пришол ту, ту роки молодості
Невинной прожив ем, і перший руский звук
Ту виходил з моїх уст, ту в сердце мі загостила
Народу мого вірний дух.
Ту мій доєден кут богатий споминами
Сріблисто-пелехатых одшумілых літ.
Ту моя душа жде радости давніх знамен,
І сердце жде... та іх уж ніт.*

З а п и с к ы

з великоруського перевору Петро Мурінка

К В І Т Е Н

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	19	Хризанта, Дарії, Інокентія	Чт
2	20	Сергія, Савы, Світланы, Віктора	Пт
3	21	Якова, Томы, Кірила	Сб
4	22	Вхід Господен до Єрусалиму, Василя	Нд
5	23	Никона, Василя, Македона	Пн
6	24	Захара, Штефана, Петра, Артемія	Вт
7	25	Благовіщыня Пресв. Богородиці	Ср
8	26	Анны, Аллы, Ларисы	Чт
9	27	Велька Пятниця, Матроны, Мануїла	Пт
10	28	Іларіона, Штефана, Іоны	Сб
11	29	ВОСКРЕСЕНІЄ ХРИСТОВЕ, ВЕЛИКДЕН	Нд
12	30	Великодній Понеділок, Кесарія	Пн
13	31	Великодній Віторок, Іоны, Інокентія	Вт
14	1	Євфимія, Геронтия, Макарія	Ср
15	2	Тита, Поликарпа, Амфіяні	Чт
16	3	Тевдосії, Нектарія, Никиты	Пт
17	4	Йосифа, Григорія, Зосимы	Сб
18	5	Томина Неділя, Платона, Марка, Тевдоры	Нд
19	6	Мефодія, Єремії, Євтихія	Пн
20	7	Даниїла, Руфима, Юрия	Вт
21	8	Іродиона, Фелонта, Єрма, Руфа	Ср
22	9	Євпсихія, Вадима, Маріава, Дисана	Чт
23	10	Терентія, Максима, Якова, Зинона	Пт
24	11	Страстний Четвер, Антипы, Йоана, Григорія	Сб
25	12	Неділя Мироносиц, Василя, Міни	Нд
26	13	Велька Субота, Артемона, Томайды	Пн
27	14	Мартина, Йоана, Антонія, Євстафія	Вт
28	15	Великодній Понедільок, Трофима	Ср
29	16	Великодній Віторок, Агафії, Ірины	Чт
30	17	Семана, Адрияна, Александра	Пт

ІСТОРИЧНЫ ДАТЫ

- 5.04.1959 — В Лошневі (Тернопільська обл.) заложено перший на Україні хор Лемків - переселенців.
- 7.04.1769 — Прибув до Барвінка з одділами конфедератів К. Пулакской, де отримавши з одділами М. Любомірського.
- 7.04.1839 — Вмер в Москві Юрій Гуца-Венелін, науковець, славіст, дошлідник болгарського языка, родом з Підкарпатської Русі; Болгаре поставили му пам'ятник і його іменем назвали єдину з головніших улиців своєї столиці - Софії.
- 8.04.1919 — Вмер Михайло Зубрицький, його дошлідження фольклору Галичини суть цінні і в лемківським аспекті.
- 7.04.1989 — Створене на переломі 1988/89 років Стоваришина Лемків отримало правну особовість.
- 13.04.1989 — Вмер на Україні Іван Красовський, різբяр (в дереві), родом з Дошна.
- 18.04.1929 — Вродила ся в Меджелабірцях Анна Гальчак, знана передовштыким з описової і любовної лірики, пише теж оповідання і вершы для дітів.

Анна Гальчак

Rідне слово
(скороочено)

*Люблю тебе рідне слово,
Бо ти моя сила,
Мене мати рідним словом
Перша ослонила.*

*Вчала ми сьвіт познавати,
Посылала в школу,
Жебим і там розвивала
Свою рідину мову.*

*Може є і такій в сьвіті,
Што своє загладит,
Задопче го во сумлініо,
А чужого глядат.*

*Такий чоловек ся сам собом
Не може гордіти,
Ліпше было ся такому
На сьвіт не родити.*

*Ліпше было для такого
Ніному остати,
Як язиком свої слова
Перекручувати.*

*Rідне слово,
помож ти нам
Свого ся тримати,
Бы сме славний
одказ предків
Могли дотримати.*

*Не дайме ся легковажні
Свого одгвардти,
Бо будеме як вандраки
По сьвіті блудити.*

З а п и с ь

.....

.....

.....

.....

.....

МАЙ

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	18	Йоана, Віктора, Северина, Зотика	Сб
2	19	Неділя Розслабленого, Христофора	Нд
3	20	Тевдора, Григория, Анастазия	Пн
4	21	Януария, Максиміана, Сократа, Тевдора	Вт
5	22	Климента, Луки, Тевдора	Ср
6	23	Юрия Побідоносця, Александры, Анатолия	Чт
7	24	Савы, Леонтия, Єлісаветы, Алексия, Неона	Пт
8	25	Марка, Македонія, Сильвестра	Сб
9	26	Неділя Самарянки, Василя, Глафіры	Нд
10	27	Семана, Євлогія, Штефана, Йоана	Пн
11	28	Кірила, Максима, Зенона, Сосипатра	Вт
12	29	Філімона, Артима, Мемнона	Ср
13	30	Якова, Максима, Ігнатія	Чт
14	1	Єремії, Пафнутия, Макара	Пт
15	2	Бориса і Гліба, Михайлa, Афанасія	Сб
16	3	Нед. Шліпорожденого, Тимофія, Тевдосія	Нд
17	4	Пелягії, Никиты, Еразма, Сильвана	Пн
18	5	Ірини, Якова	Вт
19	6	Іова, Калимаха, Денезія	Ср
20	7	Вознесеніс Господнє, Акакія, Нила, Авіва	Чт
21	8	Йоана, Арсена, Пимена	Пт
22	9	Перенесіня мощи Св. Миколая, Христофора	Сб
23	10	Неділя Св. Отців, Симона, Кyпriяна	Нд
24		Кірила і Мефодія Учyt. Славяньських	Пн
25		Денезія, Германа, Савина	Вт
26		Гликерії, Георгія, Макарія, Александра	Ср
27		Леонтия, Никиты	Чт
28		Пахомія, Icaii	Пт
29		Єфрема, Касияна, Модеста	Сб
30		ДЕН ПРЕСЬВ. ТРОЇЦІ, СОШ. СВ. ДУХА	Нд
31		Ден Святого Духа, Теодота, Юлії	Пн

ІСТОРИЧНЫ ДАТЫ

- 8.05.1859 — Міністерство Просвічыня Австрої наказало покликати комісію для введіння латинки до руской писменности. Галицкы члены комісії, серед якых был і Тома Поляньскій, не допустили до проведіння той „акци“.
- 8.05.1919 — Центральна Рада проголосила декларацию прыналежнасті Підкарпатской Русі до Чехословакії.
- 15.05.1869 — Вмер Тома Поляньскій, перemyшльскій ёпископ, родом з Бортного.
- 15.05.1879 — Вродил ся в Чертехы к/Санока Василий Антонич, отец Богдана Ігоря Антонича.
- 22.05.1889 — Вродил ся в Красній к/Кросна Іван Зілинський, дошлідник - языкоznавец.
- 26.05.1889 — Вродил ся Сидор Білак, народний поета Підкарп. Руси.
Сидор Білак

Піснь рускым братям

Розходят ся дожді, бурі,
Зачало зоряти...
Зыйде солнце, в красной весні
Будеме орати.
Зыйде солнце, буде тихо...
Зачнеме орати,
А в осені із радостев
Плоды ізвирати.
Розходят ся хмари, мракы,
Буде солнце світити,
Не будеме віже ѹ надале
У темноті блудити...
Не будеме бояти ся
Ні ворога, ѹ нікого,
Каждый буде честовати
Человіка руского.
Засвітит нам красно сонце,
Та ѹ в нашей країні,
Де буде нам счастный жывот,
Ї каждой руской дитні.

Запискы

ЧЕРВЕЦ

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	19	Партикія, Корнилия, Йоана	Вт
2	20	Юды, Зосимы, Фалалея, Александра	Ср
3	21	Константина, Олены, Касияна	Чт
4	22	Йоана, Владимира, Василя, Софії	Пт
5	23	Михала, Євфросинії, Леонтия	Сб
6	24	Неділя 1 по ССД, Симеона, Штефана	Нд
7	25	Йоана, Терапонта,	Пн
8	26	Карпа, Олени, Аверкія, Григорія	Вт
9	27	Терапонта, Ніла, Тевдоры, Йоана, Дидима	Ср
10	28	Никиты, Ігнатія, Єлікониды	Чт
11	29	Тевдосії, Йоана, Давида	Пт
12	30	Романа, Богдана, Якова	Сб
13	31	Неділя 2 по ССД, Єремії, Філософа	Нд
14	1	Юстина, Харита, Агапіта	Пн
15	2	Никифора, Йоана, Юліанії	Вт
16	3	Ден Святого Духа, Клавдія, Іпатія	Ср
17	4	Митрофана, Силана, Северія	Чт
18	5	Доротея, Константина, Ігоря	Пт
19	6	Вісаріона, Теклі, Сусанни	Сб
20	7	Неділя 3 по ССД, Марії, Артемія, Клавдії	Нд
21	8	Тевдора, Єфрема, Зосимы	Пн
22	9	Кірила, Марты, Марії, Теклі	Вт
23	10	Тимофія, Александра, Антоніна, Теофана	Ср
24	11	Вартоломія, Варнавы, Єфрема	Чт
25	12	Онуфрія, Петра, Арсена, Теофіля	Пт
26	13	Аквілі, Антоніны, Анни, Савы	Сб
27	14	Нед. 4 по ССД, Єлісея, Мефодія	Нд
28	15	Іоны, Єроніма, Модеста, Амоса	Пн
29	16	Тихона, Євтропія, Тигрія	Вт
30	17	Мануїла, Ізмаїла, Ананії, Климента, Савела	Ср

ІСТОРИЧНЫ ДАТЫ

- 5.06.1739 — Вмер Іван Зейкан,карпатскій Русин в службі науки і по-літыкы царя Петра Великого. 13 років перебувал в За-хідній Европі - м.ін. в Англії, Франції, Іспанії.
- 6.06.1919 — Вродил ся в Свиднику Юрій Цимбора, знаний компо-зытор, автор м.ін. пісні „Ей, прийд до нас шугаю”.
- 7.06.1919 — Ярослав Качмарчык стрітил ся в Креници з М.Купером начальником америцкой апроваізацийной акціі для Га-личыны.
- 10.06.1829 — Вмер в Петербургі Петро Лодій, філософ і педагог, про-фесор Львівского, Krakівского, а пак Петербургского Університетів, родом з Підкарпатской Руси.
- 26.06.1919 — Вродил ся в Смереківци Петро Пыртей, діяч „Руху О-пору”, в 1945 переселений на Україну.
- 28.06.1929 — Вродил ся Федір Гоч, выдатний лемківський діяч, зало-житель Музею Лемківской Культуры в Зындроновій.

Записки

Сучасна різба в МЛК в Зындроновій

ЛИПЕЦ

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	18	Леонтия, Іпатия, Теодула	Чт
2	19	Юды, Варлаама, Зосимы, Паісія	Пт
3	20	Мефодия, Інны, Левкія	Сб
4	21	Неділя 5 по ССД, Терентія, Юлияна	Нд
5	22	Євсевія, Зини, Юлиянії	Пн
6	23	Артима, Євстахія, Агрипіны	Вт
7	24	Рождество Св. Йоана Крестителя	Ср
8	25	Февронії, Петра, Денезія	Чт
9	26	Давида, Тихона, Йоана	Пт
10	27	Самсона, Мартина, Григорія	Сб
11	28	Неділя 6 по ССД, Сергія, Кира, Йоана	Нд
12	29	Свв. Первоверх Апостолів Петра і Павла	Пн
13	30	Собор 12 Апостолів, Софонія	Вт
14	1	Космы і Даміана, Никодима	Ср
15	2	Фотія, Ювеналія	Чт
16	3	Анатолія, Марка, Александра	Пт
17	4	Андрія, Марты, Тевдора	Сб
18	5	Неділя 7 по ССД, Сергія, Анни, Кірилы	Нд
19	6	Сисона, Марина, Кірила	Пн
20	7	Томы, Германа, Акакія, Помпея	Вт
21	8	Прокопа, Теофіля, Анастазія	Ср
22	9	Панкратія, Тевдора, Александра	Чт
23	10	Антонія, Силуана, Аполона	Пт
24	11	Княгині Ольги, Євфимії	Сб
25	12	Неділя 8 по ССД, Тевдора, Гілярия	Нд
26	13	Гавриїла, Штефана, Серапіона	Пн
27	14	Юста, Онисима, Штефана, Акілы	Вт
28	15	Князя Владіміря, Авудима, Кирика	Ср
29	16	Атиноґена, Павла, Валентины	Чт
30	17	Мар'ариты, Лазаря, Леоніда	Пт
31	18	Еміліяна, Якынта, Йоана, Памви	Сб

ІСТОРИЧНЫ ДАТЫ

- 1.07.1979 — Вмер Трохим Шевчык, родом зо Ждыні, педагог - географ, автор інтересуючої мапи Лемковини з обшырными поясніннями.

2.07.1959 — Вродил ся Владислав Гаранський, видатний поет і науковец бачванських Русинів.

4.07.1969 — Вмер Федір Лазорик, шыроко знаний поета Прашівщины, писал і поезії для діти.

11.07. 969 — Вмерла київська княгиня Ольга.

16.07.1939 — Вродил ся в Бонарівці Іван Кушнір, в 1974-1998 роках диригент львівської „Лемковини“

28.07.1849 — Мадярський уряд випустив уставу, яка передбачувала право немадярських народностей до ужывання в публичним життю народових языків.

28.07.1899 — Вродил ся Іван Фіцак („Кротон“), силач з Підкарпатської Русі; з своїм цирком обіхав Європу і Америку.

Валентін Гарашків

Кади же ся рушыме

кед же ціль бути не съміє попри нас кади
же ся рушыме мудра травко,
быти може вітер
вывовіст космічну тихіст през наше креєк
тіло. быти може ніч дорогу вкаже
своїм змученим
вандрівникам, быти може сонечка заря
промін дарує
своїм вірним паломникам. кади.
кади же ся рушыме
мудра травко по долгим смотриню до ока
шаблі. быти може до парібства. дітинства.
материной утробы. може тихої
пісні землі.
вітцю універсум або натуральні
єдно гу другому о травко.

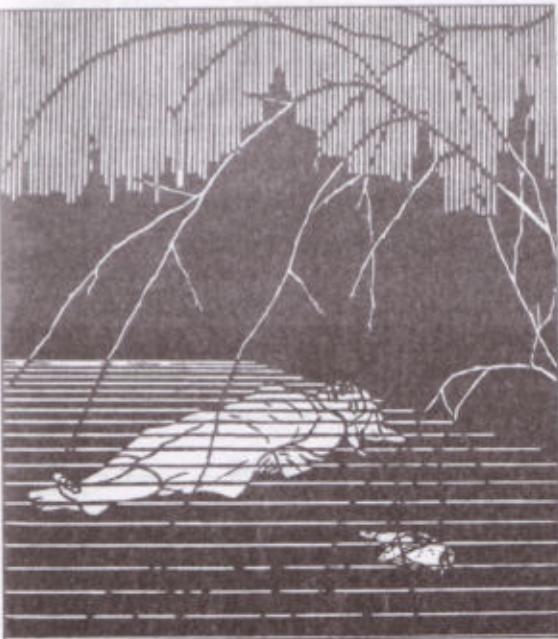
Запись №

СЕРПЕН

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	19	Неділя 9 по ССД, Серафима, Штефана	Нд
2	20	Ілпі, Афтаны, Аврама	Пн
3	21	Онуфрия, Онисима, Семана, Йоана	Вт
4	22	Марії Магдалины, Фокы	Ср
5	23	Трофима, Теофіля, Аполінария	Чт
6	24	Романа, Давида, Христины	Пт
7	25	Успіня Праведной Анны, Макария	Сб
8	26	Неділя 10 по ССД, Єрмолая, Мойсея	Нд
9	27	Пантелеймона, Наума, Клиmenta	Пн
10	28	Профора, Никанора, Тимона, Пармена	Вт
11	29	Каліника, Серафимы, Тевдотії	Ср
12	30	Андроника, Валентина, Йоана, Поликарпа	Чт
13	31	Юліты, Євдокима	Пт
14	1	Соломії, Початок Маткобіжаного Посту	Сб
15	2	Неділя 11 по ССД, Штефана, Никодима	Нд
16	3	Фавста, Антония, Космы, Далмата	Пн
17	4	Максиміліяна, Євдокії, Єлевферія	Вт
18	5	Агфира, Понтія, Сивеля	Ср
19	6	Преображення Господнє, Спаса	Чт
20	7	Дометія, Митрофана, Наркіза	Пт
21	8	Мирона, Леоніда, Зосимы	Сб
22	9	Неділя 12 по ССД, Матвія, Антонія	Нд
23	10	Лаврентія, Агапита, Романа, Сикста	Пн
24	11	Евлла, Василя, Тевдора, Клавдія	Вт
25	12	Фотія, Александра, Капитона	Ср
26	13	Максима, Іринея, Конкордії, Іполіта	Чт
27	14	Михея, Тевдосія, Маркеля	Пт
28	15	Успіня Пресвятої Богородиці	Сб
29	16	Неділя 13 по ССД, Херимона, Диоміда	Нд
30	17	Мирона, Алипія, Павла, Филипа	Пн
31	18	Фльора і Лавра, Йоана, Григорія	Вт

ІСТОРИЧНЫ ДАТЫ

- 1.08.1889 — Вродил ся Корнил Заклинський, дошлідник русиньского фольклору і літературы, родом Чех.
- 13.08.1849 — Кырвава побіда ғен. Паскевича над мадярскым революційными війсками під Вілятошом.
- 15.08.1919 — Вродил ся в Великій Поляні к/Снины Орест Дубай, видатний малляр - ғрафік.
- 20.08.1909 — Вродил ся Сьвіржовій Рускій Петро Смереканич, автор збірки оповідань, перший редактор „Нашого Лемка”.
- 28.08.1949 — На Чернечий Горі в Мукачові, устами гр-кат. священника Іренея Кондратовича, автора „Історії Підкарпатської Русі”, проголошено акт скасування мукачівской униї.
- 29.08.1979 — Вмер Роман Турин, перший пропагатор творчости Епифана Дровняка (Никифора).

Орест Дубай. З циклу „Ні!”, 1978

Записки

В Е Р Е С Е Н

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	19	Андрія, Тимофія, Теклі	Ср
2	20	Самуїла, Севіра, Мемнона	Чт
3	21	Тадея, Теогнія, Агапія, Вассы, Аврамія	Пт
4	22	Агатоніка, Афтана, Евліялії,	Сб
5	23	Неділя 14 по ССД, Іринея, Каліника	Нд
6	24	Священномуученика Максима	Пн
7	25	Вартоломія, Титы, Міны	Вт
8	26	Адрияна, Наталії	Ср
9	27	Савы, Пимена, Анфісы	Чт
10	28	Мойсея, Іова, Тевдосия, Анны	Пт
11	29	Усікн. Гл. Йоана Крестителя, Главосікы	Сб
12	30	Неділя 15 по ССД, Александра, Йоана	Нд
13	31	Киприяна, Геннадія, Йоана	Пн
14	1	Поч. нового церк. рока, Семана	Вт
15	2	Маманта, Руфины, Тевдота, Йоана	Ср
16	3	Антима, Теоктиста, Василисы	Чт
17	4	Йосафа, Афтана, Єрмонії	Пт
18	5	Захаря, Єлизаветы, Раісы	Сб
19	6	Неділя 16 по ССД, Архіпа, Зинона, Макарія	Нд
20	7	Созонта, Макара, Онисифора	Пн
21	8	Рождество Пресвятої Богородиці	Вт
22	9	Йоакима і Анни, Йосифа	Ср
23	10	Минодоры, Павла, Пульхерії	Чт
24	11	Тевдоры, Сергія, Димитрія, Германа	Пт
25	12	Юліяна, Корнугта, Тевдора	Сб
26	13	Неділя 17 по ССД, Ілії, Леонтія, Корнилія	Нд
27	14	Воздвижыня Чес. Креста Госп. - Вздвига	Пн
28	15	Никиты, Тевдота, Максима	Вт
29	16	Євфимії, Людмилы, Доротея	Ср
30	17	Віры, Надії, Любови, Софії	Чт

ІСТОРИЧНІ ДАТЫ

- 1.09.1939 — Розпочала ся I сьвітова війна.
- 4.09.1949 — Вродил ся Владімір Кошиш, писменник і поета бачванських Русинів.
- 8.09.1809 — Вродил ся в Петербурзі Нестор Кукольник, писменник, син емігранта з Підкарпатської Русі, Василя Кукольника. Вчил ся і приязніл з Гоголем.
- 18.09.1799 — Вродил ся Вацлав Залєскі, зберач фольклору, видав „Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego”.
- 19.09.1819 — Вродил ся в Шариському Чорним к/Бардійова Александер Павлович.
- 19.09.1909 — Вродил ся в Черніжному к/Меджелаборець Василь Зозуляк, автор 14 книг повісті, оповідань і п'єс.
- 26.09.1769 — Вродил ся в Вишній Ольшаві к/Свидника Михайл Балудянський, видатний вчений, перший ректор Петербурзького Університету.
- 26.09.1889 — Вмер Йоан Константинович, уродженець Крампної, радник Міністерства Внутрішніх Діл в Відні.

Александер Павлович

Записки

Уч на добре сына, - та не буде псини

За молоду кажут люде бучка погынати
Бо як згрубис, уж му товды на мож рады дати.
Мы нахильны всі до злого на сьвіт приходиме,
Всяди більше злых, як добрых люди находиме.

Од родичів ся діточки научат гарити,
А од мачки маченята мяячати, кварити,
Од злостників ся научат діти гніву, злости,
Од коровы научыт ся і ей теля бости.

Добрі учыт од маленька діти добра мати,
А од сукы научыт ся щеняtko брехати.
Вышткого ся діти учыт од родичів дома,
Овоч такій смак імієт, - з якого ест строма.

ЖОЛТЕН

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	18	Євменія, Ариядны, Софії, Ірины	Пт
2	19	Трофима, Зосимы, Тевдора	Сб
3	20	Неділя 18 по ССД, Євстафія, Олега	Нд
4	24	Кондрата, Євсевія, Мелетія	Пн
5	22	Йоны, Фоки, Теофана	Вт
6	23	Йоана, Андрия, Петра	Ср
7	24	Теклі, Владислава, Никандра	Чт
8	25	Євфросинії, Сергія, Пафнутия	Пт
9	26	Йоана Богослова, Єфрема	Сб
10	27	Неділя 19 по ССД, Марка, Зіни, Епифанії	Нд
11	28	Харитона, Вячеслава, Александра	Пн
12	29	Кіриака, Теофана,	Вт
13	30	Григорія, Михала, Рипсимії	Ср
14	1	Покров Пресвятої Богородиці	Чт
15	2	Киприяна, Юстины, Касияна, Давида	Пт
16	3	Денезія, Єлевферія, Йоана	Сб
17	4	Неділя 20 по ССД, Онисима, Аммона	Нд
18	5	Петра, Алексія, Йоны, Філіпа	Пн
19	6	Томы, Макара, Еротіїды	Вт
20	7	Сергія, Юлияна, Вакха	Ср
21	8	Пелягії, Трифона, Таїсы	Чт
22	9	Якова, Максима, Петра, Авраама, Лота	Пт
23	10	Євлампія, Амвросія, Андрия, Теотекна	Сб
24	11	Неділя 21 по ССД, Філіпа, Теофана	Нд
25	12	Космы, Андроника, Мартина, Тараха	Пн
26	13	Карпа, Веніамина, Агатадора	Вт
27	14	Параскевы, Назарія, Сильвана	Ср
28	15	Євфимія, Лукіана, Вівії	Чт
29	16	Льонгіна, Мала	Пт
30	17	Осії, Андрия, Леонтія, Євтропа	Сб
31	18	Неділя 22 по ССД, Луки, Йосифа	Нд

ІСТОРИЧНІ ДАТЫ

- 1.10.1859 — Вродил ся Евменій Сабов, літературознавець, автор цінної „Христоматії церковно-слов'янських і угоро-руських літературних пам'ятників” (Ужгород 1893).
- 2.10.1989 — Вмер Юрій Цимбора, видатний композитор і діяч Пряшівщини.
- 5.10.1909 — Вродил ся в Новиці Богдан Ігор Антонич, великий український поета лемківського походження.
- 8.10.1879 — Вродил ся в Чертеежы к/Санока Штефан Федороњко, гр.-кат. священник, діяч серед еміграції в Канаді; двох його братів було православними священниками, - Йо-сиф в Америці, Симеон в Варшаві.
- 19.10.1849 — Русинська делегація передала австрійському цісарю меморіял, в яким жадала признання Русинів за окремий народ і відповідних прав.
- 19.10.1929 — Вмер Іван Кызак, писменник, поета, педагог і видавець, м.ін. шкільних підручників, альманахів-календарів.
- 27.10.1909 — Вродил ся Михал Ковач, великий поета і писменник, нестор сучасним русинським творцям Бачки.
- 27.10.1969 — Вмер на Україні різбяр Онуфрій Сухорський.

Записки

Михал Ковач

Нас біда выгнала
Нас біда выгнала
зов Карпат зелених,
з голого камене,
до съвіта шырого,
до краю чуджого.
Од гір на мочары
де в півны вечеры
вербы в тихы воды
смутно ся взерают.
Прингнала до краю
де челяд крылаты
свое царство мала,
де сотками років
орда панувала.
А мы до той землі

корені пустыни,
гу союцю спинали,
конарі шырили.
Зимы ся з літами
во пій змінювали,
а мы ту, де сіли,
на вікы остали.
Крылата ту челяд
весьце не панує,
землиця бачваньска
труд златом сплачує.
Та чом-же то іцы
за голым каменівом
Руснак, час од часу,
як дзецко банує?

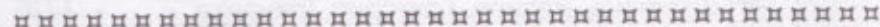
перевіюл П.Мурника

ЛІСТОПАД

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	19	Йоіла, Йоана, Клеопатры, Леонтия	Пн
2	20	Артима, Матроны, Евода, Євнора	Вт
3	21	Ілариона, Теофіля, Зотика	Ср
4	22	Аверкія, Максимілияна, Єлизаветы	Чт
5	23	Якова, Ігнатия, Никифора	Пт
6	24	Ареты, Теофіля, Афдана, Сисона	Сб
7	25	Неділя 23 по ССД, Маркіана, Мартирия	Нд
8	26	Влкм. Димитрия Солуньского	Пн
9	27	Нестора, Капітолины, Марка	Вт
10	28	Параскевы, Терентия, Йова, Максима	Ср
11	29	Анастазии, Марии, Клавдия, Астерия	Чт
12	30	Зиновія, Зиновії, Юста, Марка, Анастазии	Пт
13	31	Стахія, Шпирідона, Никодима, Маври	Сб
14	1	Неділя 24 по ССД, Космы і Даміана, Йоана	Нд
15	2	Тевдоті, Маркіана, Афонія, Пігасія	Пн
16	3	Айталя, Акєпсима, Катерія, Атика	Вт
17	4	Йоанікія, Меркурия, Никандра	Ср
18	5	Галактиона, Григорія, Пактрана	Чт
19	6	Павла, Клавдії, Варлаама	Пт
20	7	Лазаря, Тевдота, Касинії, Зосимы	Сб
21	8	Нед. 25 по ССД, Собор Архістрат. Михаїла	Нд
22	9	Онисифора, Матроны, Антонія	Пн
23	10	Ореста, Радиона, Ерампа	Вт
24	11	Викемтія, Віктора, Штефана	Ср
25	12	Йоана, Нілія, Axii, Лева, Сави	Чт
26	13	Йуоана Златоустого, Никифора, Германа	Пт
27	14	Филипа, Григорія, Юстиніана	Сб
28	15	Неділя 26 по ССД, Поч. Різдвяного Посту	Нд
29	16	Матвія, Фульвіана	Пн
30	17	Григорія, Никона, Лазаря, Михала	Вт

ІСТОРИЧНИ ДАТЫ

- 7.11.1899 — Вродил ся в Оноку (Підкарпатська Русь) Димитрій Попович, автор верши і оповідань.
- 9.11. 959 — Вмер Константин Багрянородний (Порфирієната), цісар Візантії: лишил відомості о Більх Хорватах.
- 9.11.1889 — Вродил ся в Зарічу кіршавы Іван Васько, поета і педагога.
- 19.11.1789 — Вродил ся Михал Лучкай, писменник, етнограф, історик, мовознавець — автор м.ін. „Історії карпатських Русинів” і першої русинської граматики.
- 19.11.1919 — Вродил ся Петро Когут, публіциста, видатний лемківський діяч, од 1945 рока жиє на Україні.
- 22.11.1859 — Миром в Цюриху закінчила ся австрійско-італіанська війна, в якій участ брало і згинуло дуже Русинів.
- 29.11.1919 — Вмер Іван Верхратський, автор м.ін. праці „Про говір галицьких Лемків”.

Михал Лучкай

Записки

Дикий і сільський чоловік

Сільський чоловік має познаємість із диким і привів го на гостину. Пришел гость, привітати красні і посадити за стол. Певнач студено было, селянина руки над роту приложили і дыхал на ні. Дикий відповідає:

— Прочто того робиш?

— Зимно бо ми, та паров разгріваю.

Потом принесли полівку дуже горячу. Селянин зачерпнув лошков і слову продувавал. Дикий засів відповідає:

— Начто того робиш?

— Бо горяча полівка, та застужую — отвітує селянин.

Тоді дикий каже:

— Кедъ із твоего рота і тепло, і студено іде, не хочу я твоє побратимство. Будь здоров! Остерігай ся од чоловіка двоєротного.

ГРУДЕН

Нс	Сс	Свята православны і греко - кат.	Дн
1	18	Плятона, Романа, Закхея, Алфея	Ср
2	19	Авдия, Варлаама, Анатolia, Адрияна	Чт
3	20	Григория, Прокла, Євстафія	Пт
4	21	Введіня до Храму Пресльятой Богородиці	Сб
5	22	Неділя 27 по ССД, Филимона, Максима	Нд
6	23	Александра, Алексия, Митрофана, Григория	Пн
7	24	Катрены, Августа, Катрены, Порфірия	Вт
8	25	Климента, Петра	Ср
9	26	Алипія, Якова, Інокентія	Чт
10	27	Палладія, Романа, Якова	Пт
11	28	Штефана, Василя, Григория, Іринарха	Сб
12	29	Неділя 28 по ССД, Парамона, Нектарія	Нд
13	30	Андрія, Фрумента	Пн
14	1	Наума, Філіярета, Ананія	Вт
15	2	Андрія, Теофіля, Штефана, Афанасія	Ср
16	3	Йоана, Савы, Софонія, Теодула	Чт
17	4	Варвары, Юліянії, Йоана	Пт
18	5	Савы, Кіриона, Захарії, Анастазія	Сб
19	6	Нед. 29 по ССД, Св. Миколая Чудотворця	Нд
20	7	Амвросія, Антонія, Ніла, Йоана	Пн
21	8	Потапія, Онисифора, Сосфена	Вт
22	9	Зачатя Прав. Анном Пресльв. Богородиці	Ср
23	10	Єрмогена, Міни, Ангелини, Євграфа	Чт
24	11	Даниїла, Миколая, Луки, Акепсія	Пт
25	12	Александра, Терапонта, Спіридона	Сб
26	13	Неділя 30 по ССД, Ореста, Лукії, Євгенія	Нд
27	14	Тирса, Каліника, Левкія, Филимона	Пн
28	15	Єлевтерія, Корива, Павла	Вт
29	16	Марина, Теофанії, Аггея	Ср
30	17	Даниїла, Азарія, Штефана, Ананії	Чт
31	18	Севастияна, Марка, Зої, Клавдії, Модеста	Пт

ІСТОРИЧНЫ ДАТЫ

- 1.12.1909 — Вродил ся знаний украінський композытор Анатолий Кос-Анатольскій; маті - імость Лідия Копыстянська, освічена музичні, была родом з Крениці.
- 7.12.1919 — Віче в Білцаревій при замкненых дверях, з уділом Віктора Гладика, члена американської делегації на Мирну Конференцию в Парыжу.
- 9.12.1849 — Вмер Модест Гумецкій, доктор медицины, автор м.ін. штырьох збірок верши, родом з Токарні к/Рыманова.
- 13.12.1619 — Вродил ся в Стебнику (візві Perгетьова) Андрій Савка, найславніший лемківський збійник.
- 13.12.1849 — Вмер на удар серця Василь Довгович, видатний поета і фільзоф, член Угорской Академії Наук.
- 19.12.1809 — Вмер мукачівський єпископ Андрій Бачинський, великий патріот і оборонця рускості. Такой на його смертельній постели введено в ужгородській семінарії латинський выкладовий язык.
- 20.12.1859 — Выдано міністеріальне разпоряджыня, згідні з яким на терені Галичыны мож было ужывати в урядовых писмах польского, руского або німецкого языков.

п п

Записки

Кадр з коміксу „Савкova слава”, уступ 8, рік 1638.
Рисунок - Богдан Трокановский, текст Петро Мурянка

СКОРОЧЕНИЙ КАЛЕНДАР НА 2000 РІК

Дн	СІЧЕН					ЛЮТИЙ				МАРЕЦ			
Пн	3	10	17	24	31	7	14	21	28	6	13	20	27
Вт	4	11	18	25		1	8	15	22	29	7	14	21
Ср	5	12	19	26		2	9	16	23		1	8	15
Чт	6	13	20	27		3	10	17	24		2	9	16
Пт	7	14	21	28		4	11	18	25		3	10	17
Сб	1	8	15	22	29	5	12	19	26		4	11	18
Нд	2	9	16	23	30	6	13	20	27		5	12	19

Дн	КВІТЕН					МАЙ				ЧЕРВЕЦ			
Пн	3	10	17	24		1	8	15	22	29	5	12	19
Вт	4	11	18	25		2	9	16	23	30	6	13	20
Ср	5	12	19	26		3	10	17	24	31	7	14	21
Чт	6	13	20	27		4	11	18	25		1	8	15
Пт	7	14	21	28		5	12	19	26		2	9	16
Сб	1	8	15	22	29	6	13	20	27		3	10	17
Нд	2	9	16	23	30	7	14	21	28		4	11	18

Дн	ЛІПЕЦ					СЕРПЕН				ВЕРЕСЕН			
Пн	3	10	17	24	31	7	14	21	28	4	11	18	25
Вт	4	11	18	25		1	8	15	22	29	5	12	19
Ср	5	12	19	26		2	9	16	23	30	6	13	20
Чт	6	13	20	27		3	10	17	24	31	7	14	21
Пт	7	14	21	28		4	11	18	25		1	8	15
Сб	1	8	15	22	29	5	12	19	26		2	9	16
Нд	2	9	16	23	30	6	13	20	27		3	10	17

Дн	ЖОЛТЕН					ЛИСТОПАД				ГРУДЕН			
Пн	7	14	21	28		4	11	18	25	2	9	16	23
Вт	1	8	15	22	29	5	12	19	26	3	10	17	24
Ср	2	9	16	23	30	6	13	20	27	4	11	18	25
Чт	3	10	17	24	31	7	14	21	28	5	12	19	26
Пт	4	11	18	25		1	8	15	22	29	6	13	20
Сб	5	12	19	26		2	9	16	23	30	7	14	21
Нд	6	13	20	27		3	10	17	24	1	8	15	22

ДЕСЯТИННЫ РІЧНИЦІ 1999 РОКА

- 679 — Пересеління болгарської орди Аспаруха над Дунай, що причинилося до великих змін в життю Склавенів.
- 869 — Вмер Кирил (Константин) - просвітитель Славян; старший брат, Мефодій, остає Архієпископом Моравським.
- 929 — Вмер Вячеслав (Вацлав) Святий, князь чеський, великий поклонник славянського обряду.
- 979 — Папське посольство до Києва; як відомо зо старань Риму прієднати Русь до латинства ничего не вишло.
- 999 — Вмер чеський князь Болеслав II; по його смерті Болеслав Хоробрый опанував для Польщі північно-західні домени Більх Хорватів, належачи передтим до Чехів.
- 999 — Канонізація єп. Войтєха, завзятого поборника славянського обряду в Чехах і Польщі, особливі Малопольщі - християнізуваній в візантійській традиції.
- 1019 — Ярослав Мудрий остаточні опанував київський престіл.
- 1049 — Сватання Анни Ярославны за французького короля Генрика I, по смерті якого стала правлячом королевом.
- 1099 — През Дуклянське, або Лупківське сідло Мадяре вторгнули до князівства Ростиславичів. Остали побиты над ріком Вяр.
- 1119 — Володар, князь перемышльський пірваний через воєводу Болеслава Кривоустого - Петра Власта - викупує ся 12 тисячами гривен срібних, 60 срібними посудами, дзбанами і чашами грецької роботи.
- 1189 — Угорська інтервенція. Беля III проголошат себе королем Галичыни.
- 1199 — Роман Великий об'єднал Галичину і Волинь.
- 1209 — Перша писана відомість о Мушині, яка звала ся передтим Плохє. „Плохий” в староруським языку означало „недобрий”. Слово лишило ся в росийським языку.
- 1229 — Булля папи Григорія IX надаюча орденови бенедиктинів села (днес польські) в околицях Яслі.
- 1279 — В „Галицко-волинській літописі” записано: „Голод бысть по всей земли: и в Руси, и в Ляхох, и в Ятвязех”.
- 1279 — По смерті Болеслава Стыдливого о краківській трон боре ся м.ін. князь галицький Лев, син Данила, надаючи „дыпломатичні” привілеї для колонії латинників в Перемишлі; в історії буде то мало прикры нашлідки.

- 1299 — В грамоті з того рока неякій Гриц наджупан Бережской жупы называют ся „урядником Лева, князя руского”. Споминают ся там і о замку Machk в Шариши, котрий належал до 1320 рока до галицьких князів.
- 1299 — Київський митрополита Максим переїжджає до Владмірія над Клязьмою, принимаючи тытул „Митрополиты всея Руси”.
- 1319 — (19.02) Король Владислав Локетек присудил м.ін. Цеклин, Загоряны і Сторожы опатови тынєцькому.
- 1339 — Старньом Юрия II Тройденовича Санок отримал маґдебург'-скé право.
- 1339 — В Уграх введено перший податок ґрунтovий, обчислюvаний од кількости посіданої землі і стіганий раз до рока.
- 1349 — Казимір Великий при помочы Мадярів пересунул свої володіння дальше на схід; до того часу окупація обнимала долину Вислока і Землю Саноцьку.
- 1349 — Документом Казиміра Великого посьвідчено старий гандльовий шляк з Бардійова через Зборову до Змигорода і Дуклі і дале на пілніч.
- 1349 — Льокация Казиміром В. місточка Дембовца (коло Змигорода). „O rozmiarach tej akcji daje przybliżone pojęcie porównanie liczby wsi i miast powstałych w tych stronach z ogólną liczbą przywilejów lokacyjnych, wydanych dla całego obszaru państwa. Lokacje wsi i miast przeprowadzone przez Kazimierza Wielkiego w dorzeczu Wisłoki i Wisłoka stanowią większość ogólnej liczby lokacji dokonanych w całej Polsce. Fakt ten świadczy wymownie o wadze jaką król przykładał do skolonizowania kresów polskich, w związku ze zmianą politycznej konfiguracji państwa” (St. Gaćwida: [w:] „*Studia z dziejów Jasła i pow. jasielskiego*”, str. 66).
- 1359 — Казимір В. надав великих добра над Великом і Малом Жданином (як видно - назвы рік в таким звучаню уж істніли) і інчими притоками Ропи Гладышам, од котрих перемінено назув села Гладышів, званого скоріше Квочен.
- 1359 — Перша писана відоміст о Устю.
- 1359 — (22 мая) Загадкова повторна льокация на маґдебург'скым праві Пташковой к/Грибова. Перша одбыла ся в 1336 році. Помимо передвидженого в льокаййным акті упосажніння парафії, аж в 1555 р. наступило то фактычні.
- 1359 — Посьвідчена королівска мытна комора в Новим Змигороді.
- 1389 — Першыраз появляєт ся назва Яслиска (в формі Iaselska), котре звано Высоке Mісто (Honstath), звязане з істнуючим ту

- перед льокацийным градом.
- 1389 — Зындром з Машковиц казал Гандзльови, званому Йоном заложыти село Короликову, медже Яслисками і Дошном; значыт, і Дошно уж товды істніло.
- 1409 — Знесіня руской Митрополії во Львові.
- 1419 — На вежы костела в Бардийові появил ся перший на цілых Уграх зыгар.
- 1419 — Парократний переїзд Владислава Ягайлы через нашы горы. Перед Великоднем вертал до Польщы зо Сабинова через Бардіїв і Кросно, о парунадцет дни іхал зо Санока на Угры і неодолга вертал.
- 1419 — Велика епідемія заразы на середнім Підкарпатію.
- 1429 — Мешканці села Гломчы в нашлідстві оскаржыня през Матияша зо Збоіск складали присягу в церкви Св.Димитрия в Саноку („in ecclesia Ruthenicali apud sanctum Dimitri“).
- 1439 — Кыївский митрополита Ісидор принимат унію на соборі во Фльоренциі, але не поведе ся му ввести ёй в жытія на Русі.
- 1439 — Заложыня во Львові Ставропігійского Братства, якє в будучым барз заслужыт ся для хороніня народной і релігійной тажсамости Галичыны.
- 1439 — Льокация Бонарівky, на пізнішым т.зв. Кросняньским Острові, якій товды злучений іцы был з основном територией Лемковины.
- 1449 — В „Своді“ перемышльських єпископів споминают ся єпископ Антоній.
- 1459 — На цілым польско-угорським пограничу голосно о збійниках, діючих в околицях Дукольського сідла, котрым проводил неякий Копик.
- 1469 — (15.02) Король Казімір Ягайлонъчык звільнят духовенство руске перемышльского владыцтва спід съвітской юрисдикції.
- 1479 — (25.04) Ян Оссолінські пише зо Змигороду до Бардийова лист в звязку зо злуплінью го з коні і волів, гнаных гу Бардійови.
- 1499 — В роздлі дібр медже Яном і Кшеславом Войшикамі село Граб остає поділене по половині.
- 1529 — Відоміст о замку Гомоля в Явірках; был уж товды опущений.
- 1529 — Побудувано перший костел в Яслисках (деревяній), хоц римокатолицку парафію ериговано уж ту, на выріст, в 1366 р.
- 1529 — Наступна, по барз долгій перерві (од 1391 р.) писана відоміст о Фльоринці.

- 1529 — Набыты через Станіслава Пеньонжка т.зв. добра Грибівські, до котрих належали м.ін. Білцарева і Богуша, на долго устabilізували власностюми взаємини на тым терені.
- 1539 — Покликано парафію в устю Руским, що не значить же церков не істніла ту скорше, кед село споминат ся в 1413 році, як уж істнуоче.
- 1549 — Документом з того рока зачынат ся книга самоурядування села Одрехова - безцінної пам'ятки нашої історії і писменства, знаної в науковій літературі як „Акти села Одрехова”.
- 1549 — Вмер єпископ перемышльський Лаврентій. Виданыма за його єпископства правами руского духовенства послугувано ся іщи в XIX столітю.
- 1549 — В документі міскої ради Стропкова споминят ся о діяльності збійників на польсько-угорським пограничу. З імена споминат ся Коприя з Вархоловец і Левко з Якушовец.
- 1559 — Саноцький староста Міколай Тарло дотувал церков в Сторожах (к.Санока), як уж істнуочу.
- 1559 — Епідемія зарази на Підкарпатю, єдна з п'ятьох в XVI столітю.
- 1589 — По основанию Московської Патріярхії, Київська Митрополія осстає під Константинопольським Патріярхатом.
- 1599 — Джерела споминають о мukaчівським єпископі Гавриїлі, котрого тримал в темниці граff Mar'ochij.
- 1619 — Документ в „Книзі судовій Кресу Климківського” бесідує о шолтysовичу Василю Ліщыньським, ходит правдоподібні о пізнішого збійника - славного Василя Баюса з Ліщы.
- 1619 — Перемарш „лісовчыків” через Карпаты на Угри, берз утяжливий для місцевых мешканців.
- 1619 — Трансильванська армія, підтримуюча протестантів, вступила до Ужгорода. Было то звязане зo знаным з документальной літературы „kyrvavym terrorom” езуїтів, які давали ся во знаки i Русинам.
- 1649 — Вошли в жыття (офіційні) постановы Ужгородской церковной унii.
- 1649 — Дружыны Андрия Савкы і Василя Чепця посилили свою діяльніст. Напали м.ін. на дворы в Ропі, Ямгроді і Рогах коло Дуклі.
- 1649 — Страчено збійника Андрия Квочку. На муках вyzнал же дотля не престанут збійникувати, докля не выкоренят „столичных” (гарників, гвардию мушынського старосты, покликану до борбы зо збійниками).

- 1649 — Дециденты Сандеччыны назначили на утриманя гарників до оборони пред збійниками 3750 золотых.
- 1659 — (14.08) Krakівскій біскуп Andrzej Tjebiцki видал ерекцийну грамоту для парафії в Баници, бо попередня грамота згоріла.
- 1659 — Король Ян Казімір на 4 роки увільнил Грибів од всяких по-датків і тягарів, м.ін. зо взгляду на діяльніст в околици збій-ницької дружини Василя Чепця з Грибова.
- 1669 — Яна Малаховского гербу Прус покликано на унійного пере-мышльського єпископа; як пятого паралельні з православним правлячого на протязі XVII століття.
- 1679 — Вмер єпископ Antonij Винницький, який серед унійних репре-сій перенос сідибу перемышльського православного єпи-скопства до Санока.
- 1689 — Інвентарий грибівського староства повідат о „косьцюлку” Св. Анни, котрий іщи істніл, але был порожній.
- 1699 — (26.01) По Карловицьким мирі на цілій такой території дав-них історичных Угрів зачало ся панування Габсбургів.
- 1699 — Вишло друком „Буквар” єп. Йосифа де Камеліса (з походжы-ня Грека), при языковій помочы лемківского священника Йо-ана Корницкого.
- 1699 — (вересен) Заборона польським сеймом заниманя через пра-вославных міщан магістратських посад.
- 1709 — (лютий) Маніфест Ференца Ракочія о звільненню з панщини тих селян (в великом числі і Русинів), яки брали участ в йо-го повстаню. Маніфест не мал можливости ввойти в жыття зо взгляду на слабіючу позицию повстанців.
- 1709 — Битва під Полтавом. Damian Lевицкій з Нової Веси - автор „Сборника духовных стихов і пісней” з XVIII ст. написал, або лем помістил в своєму збірнику „Оду на полтавську побіду”, что ёст єдным з найдавнійших проявів наших поглядів на кон-троверсийну по днес поставу атамана Мазепы, який з Козака-ками ставш по шведской, а не по руской стороні.
- 1709 — Вродил ся коло Санока Григорий Чайковский, художник, творец релігійних композицій в монастырях Галичини і не лем.
- 1719 — Вродил ся Андрій Ольшанський, видаючий ся священник, який в унійному періоді вперто провадил метрикальны книги кирилицьом, а не по латині, як наказували власти.
- 1739 — Документ з „Книги судової Кресу Климківського” гварит о свя-щеннику зо Сынітниці. Ту называют ся го „ойченъком”, в одріж-ніню од старших документів, де звано іх попами. Сьвідчыт

- то о унійних уж обставинах.
- 1739 — На перемышльського унійного єпископа поставлено Онуфрия Шумляньского, гербу Корчак.
- 1749 — На львівську єпископію вступил Лев Шептицький, видаюча ся личніст; ограничил права василиян, підтримуючих в тым часі латинізацію Церкви, привернув при єпископстві давний „Собор крилошан”.
- 1769 — В протоколі декана бічского о. Й.Щавиньского виступує о.Йоан Обушкевич, парох Конечной - хыбаль прадідо о.Теофана Обушкевича (1841-1924), видатного нашого діяча в краю і на еміграції, родом зо Ждані. В протоколі є тіж відоміст о школі в Конечній.
- 1769 — Діяльніст конфедератів барських на Лемковині; на тій основі В.Хыляк написал повіст „Шыбеничний Верх”.
- 1769 — В Почаївській монастирській друкарні напечатано труд „Sermo de sacra Unione” (Слово о св. Унії), котрого автором был мукачівський єпископ Мануйл Ольшавський.
- 1769 — Ревіндикація 16 спишских міст, заставленых через короля Сигізмунда Владиславови Ягайлі в 1412 році, започаткувала розділі Польщы.
- 1779 — Видано імператорську уставу, яка касувала постановліня Замойского собору однісні выбораня єпископів з білого духовенства.
- 1779 — На перемышльского єпископа поставлено Максиміліяна Рило; был барз енергічным владыком, візитивал Лемковину.
- 1779 — Львівська губернія предкладала віденській владі штоби єпископа львівского возвести до сану митрополити для Галичны, Угорщины і Семиградя і пропонувала на тото становиско мукачівського єпископа Бачиньского. Пропозиція тота не перешла, Бачинський был за твердым Русином.
- 1789 — В рамках прац над Йосифинським катастром (поземельним списом) видано (21 березня) заряджання наказуюче зменшыня кількости шынків.
- 1789 — Бродил ся в Радоцині Йосиф Ярина, видатний наш вчений.
- 1789 — „Mieszczanie Sanoka mając rozkaz od ówczesnego Rządu, aby w trzech dniach wystawili na wyznaczonym gruncie, inaczej im po uplynionym terminie nie wolno będzie w mieście budować Cerkiew - na pretkości zakupili drewnianą Cerkiew, zniesioną w Miasteczku Jasienicy koło Krosna, z której obrazy do Jabłonickiej Cerkwi wzięte dotąd istnieją, sprowadziwszy drzewo rzeczo-

na Cerkiew postawili w Sanoku, która stała do roku 1789." („Шематизм греко-католицкого духовенства ААЛ 1936”, стор.152) — ходит о церков будувану (переставляні) в XVII ст.; не знаючи докладної дати, підставляємо ю під зачыпну дату.

- 1799 — Поновила ся війна Австрої з Францією, розпочата два роки скоріше; через Галичину переходили руски війска, як союзники Австрої.
- 1799 — Вмер поета Підкарпатської Русі Йоан Пастелій, автор барз съмілого як на тоти часы верша „Пастырю душевный”, критикуючого тогочасне духовенство.
- 1809 — Воєнны дії в Галичині. Поляки як союзники Наполеона хтили висвободити ся спід Австрої.
- 1809 — Вродил ся Віктор Же́гестовський, довголітній парох Крениці (1848-1889), будівничий креницької церкви, яка - за його словами - мала быти кафедром Лемковини.
- 1809 — В Ужгородській семінариї нашмарено латинський викладовий язык, дотепер ролю тоту споплюял рідний язык.
- 1809 — Давни добра Ключа Мушинського закупила компанія Арнштайн і сп. за суму 10.000 флоренів.
- 1819 — Вродил ся Йосиф Шавинський, пізн. парох м.ін. в Солотвинах і Климківці, історик і культ.-освітній діяч.
- 1819 — Вмер о.Михаїл Щавницький (р.1754), професор Ужгородської семінариї, пак проректор Віденського Університету, організатор руских виділів (богословського і філософічного), т.зв. Studium Ruthenum при Львівським Університеті.
- 1829 — Вродил ся Віктор Саламон, парох Высовы, декан бічський, комісар шкільний, деканальний бібліотекар.
- 1839 — Вродил ся Софоній Поляньський, парох Чорного, декан дукольський, шкільний комісар.
- 1839 — Вродил ся Йосиф Дуркот, од 1863 р. парох в Бахорі.
- 1849 — Початком того рока, згідні з операційними плянами здавління мадярської революції обступивши Угри зо вшыткых сторін, через Дуклянське сідло перешол ґен. Шлік з 20000 війска. По перших успіхах офенсива ся заламала. Аѓітациі Кошута піддало ся товды дуже Словаків і Русинів. Галицька Руска Рада була oddана Австрої і організувала oddіл добровольців - ги-thenische Bergschutzen (руски гірськи стрільці), знаних тіж як „Стрийський полк”.
- 1849 — (20 червця) Цар Миколай I доконал під Дукльом перегляду своїх війск, машеруючих для подавлення мадярської револю-

- ци. Через Лемковину царська війска переходили головні через Дуклянське Сідло, але тіж через західну Лемковину; в червці на півдні, в жолтні вертаючи.
- 1849 — В Відні зaczал виходити „Вістник Русинов” (до 1865 рока).
- 1849 — З початком академіцького рока отворено кафедру руського (ruthenisch) языка на Львівському Університеті.
- 1849 — (до 1859) Ера Баха - система централістичних і абсолютистичних рядів в Австрії, о которых повідано же „боронили ю штырі армії: стоячих жолнірів, сідячих урядників, клячаючих ксендзив і ползаючих шпіцлів”.
- 1859 — На перемишльським єпископським стільци засіл Тома Поляньський.
- 1859 — Война австрійско-італіянська. В великій битві під Сольферіно (24.06) згинуло дуже Русинів, яки служили в австрійським війську.
- 1869 — (5.06) Міністеріальним заряджаньом введено польський офіційний язык в Галичині.
- 1869 — (18.09) Мукачівський єпископ Штефан Панькович, завзятий мадярон, зашмарил патріотичному Обществу Св. Василія що мішат ся в політиці, що „не видало нияких мадярських книг”. В кругу своїх довіреных Панькович виступувал против обрадям східної Церкви.
- 1879 — Видано „Шематизм...” о. Йоана Никоровича, найобшырніший зо вшyткxих перемышльських шематизмів - безцінне джерело нашої історії, особливі XIX століття.
- 1879 — Вишла голосна устава о обовязковым научаню мадярского языка во вшyткxих народных школах на немадярских етнографічных теренах. Устава о мадяризациі обняла тіж середнє шкільництво. Покликано ославлену FEMKE (Мадярське Товариство Освітovе Верхніх Угрів) - мадяризацийну організацію.
- 1889 — Закінчил ся тырваючий од 1880 рока процес переходжання мешканців Кремяної (на пінні од Санока) з грекокатолицького обряду на латинський („to wszystko jedno”). Прозелітів в числі бл. 800 осіб принял римокатолицька парафія в Дидни.
- 1889 — Рим приказа грекокатолицьким єпископам вислати до Америки лем безжennих священників.
- 1899 — В Новим Санчы заложено грекокатолицьку гімназияльну катихітуру.
- 1899 — Устава о выкупліню в обшарників давного пропінайційного

права (державы доходовых голузи економікі).

- 1899 — В журналі „Наука” (Будапешт) з'явився труд Юдрия Жатковича „Етнографічна історія Угорорусів”
- 1899 — Во Львові вийшла друком драма Яна Каспровіча „Bunt Napier-skiego”, до якої автор ввів збійника Василя Чепця з Грибова. По Каспровічу використали Чепця в своїх творах: Kazimierz Przerwa-Tetmajer (Legenda Tatr - 1912), W.Orkan (Kostka Napierski - 1925), W.Wasilewska (Królewski syn - 1935), S. Skonieczny (Kostka Napierski - 1951), S. Nędza-Kubinięc (Na czorsztyńskim zamku - 1954), J. Hen (Płomień na Podhalu - 1954), J.Kurek (Nad Czorsztynem się błyska - 1953), J.Ziółkowski (Kapitan królewski - 1967).
- 1899 — Заряджання наказуюче мадяризування назв місцевості, аж і імен власних - що було завершеною давнішими мадярськими націоналістичними діяннями.
- 1909 — На західній границі Лемковини - в Шляхтовій збудовано нову мурувану церков. Днес є костелом.
- 1909 — Мадярський міністер освіти Аппоні видал розпорядження наказуюче во вшитих школах вчynia релігії лем на мадярським языку. Православні Серби і Румуни могли існувати, користуючись з автономії своїх Церков, утримати приватне прицерковне шкільництво в рідних языках.
- 1909 — Вмер во Фльоринці о. Йоан Прислопський, автор труду „Сандецка Русь”, парох в Высовій, Білцаревій, Жеґестові, Брунапі (правнук Йоана Прислопського - перекладача на лемківський язык „Псалтырь”).
- 1919 — Інтенсивний політичний рік на Лемковині. Начальна Рада Лемковини передала свою владу Карпаторуській Раді в Пряшові (січен).
- 1919 — (26.04) Актом установлення куратора для „оборони” маєткових справ новосандецької Руської Бурси розпочалася довголітня пародия польського права, яке за цілій час існування II Річсполітії не встигло розвязати проблеми.
- 1919 — Бачванські Руснаки заложили Руске Народне Просвітнє Друштво, яке розпочало іх народове одродження.
- 1929 — (9.01) Заложено в Вінніпегу (Канада) перший oddіл Лемко-Союза.
- 1929 — Дальши повороти лемківських сіл до православія, м.ін. Липівця.
- 1929 — Ювілейні торжества Общества ім. А.Духновича в Ужгороді.

- 1929 — (15.08) Візита др А.Бескыда в Галичині. Під пропамятним крестом Незнаного Талергофця зложил вінець з написом: „Мученикам Талергофа - Губернатор Подкарпатской Руси”.
- 1929 — Делегаты Товариства ім. М.Качковского одвиджуют русиньски організації Америки.
- 1939 — (1.08) Зачала свою діяльніст Карпаторуска Секція Меджена-родного Робітничого Ордену - запомогової організації.
- 1939 — Мадяре по занятю Чех і Морав через Німців окупують решту Підкарпатской Руси, по границю з Польщю (в листопаді 1938 р. заняли околиці Ужгорода) - фашистовський уряд ґрафа Паля Телекі.
- 1939 — Урочисто отворено Карпаторускій Центр в Йонкерс.
- 1939 — (вересен) Німецькі війска од сторони підпорядкуваної скорше Словакії ввошли до Польщі і од полудня. Зачынат ся паролітня німецька (і не лем) окупация.
- 1949 — (2.06) На засіданю ЦК КП Словакії бесідувано о введінню до шкільництва на Пряшівщині українського языка (што в наступних роках і зреалізувано).
- 1949 — Ввошла в життя комуністична перебудова в ЧССР. В перших русиньских місцевостях - Дубовій, Меджелабірцях, Вишні Яблінці, Габурі, Руском, Мірошові нашмарено колективну гospодарку.
- 1959 — (січен) Затверджено Лемківскій Запомоговий Комітет в стані Нью Йорк. З червця покликано Лемківскій Кон'грес, який мал за ціль помагати вертаючим на рідну землю Лемкам.
- 1959 — Дальши повороты Лемків на рідну землю.
- 1969 — (серпень) В Лемко-Парку одбыл ся перший Карпаторускій Фестиваль. Выступили на ним окрем американських самодіяльных колективів і солісти Піддуклянського Ансамблю з Пряшова - М.Мачошко і Р.Смотер.
- 1969 — Заложено Ансамбль Пісні і Танця „Лемковина”
- 1979 — Празднування 50-ліття Лемко-Союза. В Польщы, в тым і в лемківских середовисках - позірні тихо, „як перед 80-ым роком”.
- 1989 — (квітен) Заложыня Стоваришина Лемків. Выходит перший номер „Бесіды” (червець). Стоваришина Лемків має свій осінний ден на остатній Лемківскій Ватрі в Бортнім, на якій подійом номер 1 стає ся выступ Лемківского Народного Театру з драмом Андрия Копчы „Одятте коріння”.

* * *

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

ТИСЯЧ РОКІВ ПІД ПОЛЯКАМИ

Nie można wykluczyć poglądu, że Małopolska weszła w trwały związek z Polską dopiero pod panowaniem Bolesława Chrobrego. Kosmas pisze wprawdzie, że zajął ją Mieszko I, ale jako datę tego faktu podaje rok 999, który odpowiada już Bolesławowi Chrobremu. (Jerzy Wyrozumski, Historia Polski do roku 1505)

В першим нашим Лемківським Календарі — на 1993 рік, в дописі *Ци радісний то ювілей?* мал єм приємніст бесідувати, в звязку з тисячним річницю походу князя Владимира на Хорватів, о добротливим „приєднаню” (ци непреєднаню) остатніх до Київської Держави. Днес выпадат мі зробити копію в однесію до сусіда (тамтот був брат).

Більшіст польських істориків факт приєднання Малопольщы до держави Пястів датує роками 989/90. Операт го на мало конкретних, не до кінца ясних джерелах, але прияла тото за „злату правду”. 989-ий ци 999-ий? То зрозуміле — красше выглядат тата перша дата, адже то десят років більше спільнай історії земель попри так значучым для Польщы Krakovi.

Ци для нас має то даяє значення, ци є о што дерти шаты? Десят років в туту ци тамту страну? Здавало бы же ні. Але то лем позірне, бо в тым акуратні десятилітю розвязує ся шувні іс-

торичных узлів, важних для нас, бодай найбарже для нас. Важних — болячом важністю. Барже ради бесідуєме о тым, што было передше. Зачну так і я, уж не про то, же єм рад ци нерад, а про то — же інакше темы влучыня наших зеленых Карпат до Польської Державы зачати ся не даст.

...

Зачну — од чого бы інчого — очвидні од Хорватів, тых Хорватів, котры в X столітю были іщи ғаздами наших Карпат і прикарпаття (єдного і другого), Хорватів — потомків Славінів, єдного з трьох одламів Славян, Хорватів, котры, по переселінню ся більшості склавінського потенціялу на Балканы, остали на своіх землях.

В однесію до Хорватів буду, на тот раз, корыстал не зо своіх думок (хоц они сут такы самы), буду лем цитувал і цитувал. Трафіл бо єм на публікацию, звану в одсылачы *glosem w dyskusji*, трафіл єм на голос Поляка, котрий не боїт ся выповісти правди не конечні корысной для свойой

історії, правди скриваної, обертаютої на вшитки можливи страхи. Є то голос дост одосібнений в польській науці, опублікований штоправда в 1979 році, бо так хыбалъ вимагала етикета, але — як невигідний — никде не повторюваний, не цитуваний. Зроблю тут з письмістю я, адже є то якби наш голос:

(...) Nasuwa się pytanie, od jakiego groźnego sąsiada ubezpieczał Polskę południową, zamieszkana przez Wiślan, istniejący we wczesnym średniowieczu system obronny na linii Wisły i Dunajca?

(...) Grody położone nad Wisłą, na której lewym brzegu (półkrislinia, tu i dale — П.Т.) skupiało się główne osadnictwo Wiślan, wydają się i prawdopodobnie były starsze od grodu nad Dunajcem, ponieważ w góre tej rzeki, według Potkańskiego i Natansona-Leskiego, posuwało się osadnictwo wiślickie. (...)

Układ, tj. położenie tych systemów obronnych, wskazuje na kierunek zagrożenia. I tak: Wisły od strony południowej, a Dunajca - od strony wschodniej. Tam więc należy szukać napastnika!

W nauce panuje dotychczas pogląd, że linia obronna Wisły i Dunajca ubezpieczała ludność nad tymi rzekami osiedloną - przed najazdami spoza Karpat, gdyż uważa się, że tereny Pogórza Karpackiego nie były jeszcze w dobie plemiennej zasiedlone, lecz pokryte puszczą. Powołuje się przy tym na najazdy Awarów, którzy z Niziny Węgierskiej zapuszczały swe zagony i łupili sąsiednie ziemie od połowy VI do końca VIII w. Hordy Madziarów, które

następnie opanowały Nizinę Węgierską, według Potkańskiego, Tymienieckiego, Natansona-Leskiego, nie przeszły bezpośrednio na północną stronę Karpat, lecz najazdy swoje kierowały przez Czechy na północny zachód. Według tych autorów od połowy IX w. do połowy X w., a tym bardziej później po pogromie Węgrów (955 rik — П.Т.), nie groziło niebezpieczeństwo spoza Karpat.

Tymczasem, jak świadczą wykopaliska, grody nad Wisłą i Dunajcem nadal istniały. Musiało więc istnieć jakieś inne, stałe zagrożenie, i to z rejonu bliżej położonego, a nie dorywcze z Węgier — skoro zmuszało zagrożoną ludność nad Wisłą i Dunajcem do czujności i obrony. (...)

Archeologia [...] nie może dać odpowiedzi na pytanie: jakie plemiona i w jakim dokładnie czasie ziemie te zamieszkiwały? (...)

Opierać się tylko możemy na pewnych wskazówkach cesarza bizantyjskiego Konstantego Porfyrogenety (905 - 9 XI 959 — П.Т.), pisarzy arabskich i latopisów russkich. Na ich podstawie większość uczonych polskich, czechskich, russkich i radzieckich przyjmuje istnienie w X wieku na Pogórzu Karpackim plemienia Wschodnich Chorwatów. Jedni uczeni lokują to plemię w dorzeczu górnego Dniestru, a jeszcze inni, jak ostatnio F. Persowski, w dorzeczu Sanu i Górnego Dniestru. (...)

Wielce prawdopodobne jest, że północno-wschodni odłam Chorwatów Wschodnich, zasiedlający tereny nad Wisłoką, Wisłokiem i Sanem, podlegał ośrodkowi plemiennemu w Sanoku czy Trepczy, jak na to wskazują ostatnie wykopaliska archeologiczne. (...) Związek plemion chorwackich z ośrodkiem

Терени занимани через Славян (част) пе-ред вандрівком народів. За: Jerzy Strzelczyk, *Od Prasłowian do Polaków - zasięg za-bałków z ceramiką typu praskiego (Sklawino-wie?) /południel/, zasięg zabytków północno-zachodniego odlamu Słowian (Venetowie?)*

w Trepczy — Sanoku prawdopodobnie był dość silny i wojowniczy, kiedy przeciwko niemu zmuszeni byli Wiślanie wznowić i utrzymywać swój system obronny nad Wisłą i Dunajcem. Lehr-Spławiński, opierając się na danych językowych przyjmuje, że nazwa ta oznaczała ludzi zbrojnych i bitnych.

Miedzy Wiślanami a Chorwatami mogły się toczyć, a jak przyjmuje K. Buczek, toczyły się na pewno wojny międzyplemienne, albowiem wielce prawdopodobne jest, że Chorwaci, podobnie jak i Serbowie, którzy według źródeł bizantyjskich zasiedlać mieli pierwotnie ziemie nad Wisłą — zepchnięci zostali, według Czekałowskiego (не лем - П.Т.), w czasie wędrówek ludów przez lechickich Wiślan ze swych siedzib na południe.

Стад запевне та врагошт — wymagająca budowy przez Wiślan swych grodów obronnych. (...)

Przyjęcie takiej właśnie hipotezy zasiedlenia przez Wschodnich Chorwatów Pogórza Karpackiego — rozwiązuje wiele zagadnień dotychczas w nauce nie wyjaśnionych czy spornych. (Józef Rawski, *Przyczynek...* - см. в літературі).

Очевидні, аж ся просить додати — кед оборонна ленія Вислян опerala ся о Віслу і Дунаєць, чом Хорваты не могли занимати терени дакус дале на захід, акуратні по сам Дунаець, а бодай його правы, східні притоки Білу і Попрад? Принята такої іпотезы розвязує іщи більше квестій дотепер в науці не выяснених (?!). Хтіло бы ся додати — же чом Хорваты мали занимати лем Карпатськє Погіря, а не тіж самы горы (бодай рідше), кед іх племінний осередок Терепча-Санок находил ся уж такий в горах, на іх саміськым обережу? Тымбар-же што Лемківский Бескід (Beskid Niski) то горы низкы, в глубоким середньовіччю, коли очевидні было дуже більше лісів, невельо ся они ріжнили од самого Погіря (поминувши Обнижыня Ясельско-Саноцкє). А окрем того — преці по південної страні Карпат, на пізніший Підкарпатський Руси і Пряшівщыні, тіж мешкали Хорваты, чого не негує і бодай част польских вченых (нп. Г.Ловмяньски). Што? — была медже нима пустка? Кед бы елімінувал

T.A.Olszański,

Zarys dziejów... (c.literatura)

Zarys

таки невисоки гори — неєден днешній гірський край з недалекого сусідства був бы такої не заселений. Інча справа, же наше вображення о самій густоті заселення може быти зводливе. Коло 1000-го рока була она (+-) 30 раз меньша як днес.

Думам, же наш Лемківський Бескід, з численними обніжкнями, не розділял хорватських володінь на дві окремы части, а функціонувал в них як част окремой цілості. Таку думку підтримує і погляд Т.Ольшанського, котрий часто сам собі противоречить, але згідні з простом логіком повідат:

Można .../ uznać za pewne, że jedno z plemion chorwackich stosunkowo licznie, a może i w całości pozostało w swych pierwotnych siedzibach podczas wielkiej anabazy Słowian. (A. T.Olszański, *Z dziejów...* стор. 25).

Жебы быти коректным додам, што цитуваний автор выводит тут з інчого контексту. Нам лем ходит о то, жебы підкріслити цілком правдоподібну єдність, бодай етнічну, карпатських Хорватів.

Гвариме обережні — етнічну, племінну єдніст, хоц володіння Хорватів напевно мали знамена державності. Князівство — так го назовиме — нашло ся єднак в X століті, отже в часі тыравального організування ся славянських держав, в барз трудных обставинах. Хорвати, по перешло трьох столітіях од коли здецидували ся остати дома, по непокоях чыненых од Обрів-Аварів, по номінальній радше і частичний принадлежности до Великої Моравы (пак ей спадкоємців - Чех) по кирявых боях з Мадярами, взяте остало в кліщи, з яких вийти ціло не было можливым.

Na interesujący nas tu lud najechał Włodzimierz Wielki w 992 r. (radwie 993 - П.Т.) i może książę czeski Bolesław II. W tym czasie ma miejsce akcja Bolesława Chrobrego przeciwko jakiemuś ludowi na wschodnich krańcach państwa. Fakty te pozwalają wysunąć przypuszczenie, że mogli to być Chorwaci, a akcja dwóch połączonych władców mogła objąć plemię Chorwatów

— пише Антоні Куниш, знаний і узаний дошлідник.

Лишыме наразі Русів і Чехів (а і участных в пінійший фазі Мадярів) і займеме ся Ляхами, адже то головна тема допису.

Не занял радше Мешко I Малопольщы, в днешнім розумлінню, зо землями Хорватів в пропонуваны через польську науку роки 989/990. На роки 991/92 згідні датуваний є голосний в науці, контроверсийний в виводах доку-

мент *Dagome iudex*, в яким бєсіда іде о oddаню „gnieźnieńskiej części państwa pod opiekę Stolicy Apostolskiej (Gerard Labuda). Як маргінальний в тым дописі проблемам дітхнеме лем справы, што декотры видят в тым документі єден з доводів же Польща до того часу, а уж напевно не ціла, не була під Столицьом Апостольським. Головні же інтересує нас

...*hasłowy, ale mimo to dość dokładny* (? - П.Т.) *opis granic zewnętrznych „państwa gnieźnieńskiego”, rozpoczynając je od „długiego morza”, to jest Bałtyku, wzduł granic Prus, Rusi, Krakowa, Moraw (Alemure) aż do Odry...* (G.Labuda, *Pierwsze państwo polskie*)

Польська наука чомси вýразні видит Kraków в Польщы і барз нерада кед не видит го там наука інча. А преці автор документу поставил Kraków не в інакшій позиції як Прусы, Русь і Моравы! Задивляючо об'єктивний, цитуваний в мотті Вирозумскі, зауважат:

...stąd granica szła do Krakowa, przy czym niektórzy badacze przyjmują, że jeszcze Krakowa nie obejmowała...

Стало ся то аж за Хроброго, быти може в реченым Космасом 999 році. Причым, кед довіриме поміщеній ниже мапі — східно-попудньова границя Польщы не пересунула ся іщи так далеко, як вченю нас тото видіти. О пару, ци

пити на юридичний факультет, та скоро одступил од свого заміру і записал ся до Пряшівської духовної семінарії, де звернул на себе увагу пряшівського єпископа Гаганця, котрий післал го продовжувати освіту на богословським факультеті в Будапешті.

Життя в Будапешті позначилося на молодым чловеку великою враженнями. Ту вшyтко було для него чужим, од вшyтко подувало на него холодом, але пак набуте знаємство зо славянським молодежу завершальні укріпило в ним його неокріслену передше національну стремління. Заєдно жывы ідеі 1848 рока захопили і нашого поету. Рідний його народ - Русини - в далекості од котрого він жил, представляється му убогим, забытым, нещесним. Ту в ним выплекала ся мысель іти до народу, жити серед него, помагати му, вчити. Тоту мысель повело ся му зреалізувати дакус пізніше. Тяжнія душы гу народу, туга за рідними горами і свободним житлом в недрах природи побудили го в 1879 році переселити ся до села Чертіжне, товдышньої Земплинської жупы, в маєтності Адольфа Добринського, де він приняв обов'язки пароха і де остал уж до кінця свого життя.

В селі Юлій Ставровський цілковито oddal ся тихому і мирному трудови на улюблений просвітительській і писменничий ниві, продолжаючи попри тым пра-

чувати над розширеньом власної освіти в найріжноріднішых конарях науки, осибливи же історії і філософії. Окрем фасцинації історијом, філософіјом, обов'язків пароха, окрем ріжнородній літературній спілпраці з газетами і часописами Карпатської Руси, Галичини, Угорщини, він дуже часу посвячав і на вивчення славянської філології, результатом чого було написання обширної граматики літературного руского языка.

Перший верш Попрадова, який ся заховал, то Сон. Написал го будучи учеником 8-ої кляси, а друком вказал ся він в 25 номері „Світа“ (1868 р.). Пак його твори зачали появляти ся, окрем спомненого „Світа“, в часописах „Новий Світ“, „Карпат“, „Листок“. Др Миколай Бескід, історик Русинів, дошлідник русинської літератури зобрал опубліковані вершы Юлія Ставровского-Попрадова, розшмарені в ріжних газетах і часописах, і видал іх Іздательстві Літературного Общества Александра Духновича в двох книгах: „Поезия Попрадова“ (!928) і „Юлий Иванович Ставровский-Попрадов“ (Ужгород, 1929). В своєму збірнику зобрал 44 вершы (вершы Попрадова суть більшістю, дост долгы — ред.), котри розділив на: любовны, о природі, споминовы о рідном краю, патріотичны і ріжного змісту. Я в нынішнім дописи представлю іх в шлідуочым порядку:

I. Верши патріотичні: Я руський. В тым верши поета гордит ся тым, що він Русин і з великим надійом смотрит в будуче. В верши К моему народу кличе вшыткіх культурних діячі до роботи для добра народу. В верши Генний Русских поета просить Господа небес, щоби спас його народ і забезпечил його розквіт. Одданий свому народові душом і тілом, він не розуміл як дахто може одречи ся од того, що найдорожче і звертаючи ся до тих, що не признають своєї народності, зъвідує:

Где разум, где сердце твое?
Где маленька логика?
Научись любви к матери
От безумного быка.

(„Отрицателям народности”)

О своїй вітчизні выражат шлі-
дуючі мысли:

Моя отчизна здесь в Карпатах,
Среди лесистых синих гор,
Где мой народ
в старинных хатах
Живет с неисследимых пор;
Вот здесь родился я, и страстно
Влюбился в родину свою,
Ее, хоть бедну и несчастную,
Но простоте своей прекрасную,
Всегда радушно воспою.

(По возвращении на родину”

Коли він прибыл до центра
Мадяриї Будапешту,уважал ся за
чуджого. Товдь припоминал ся
му рідний край і при вечирнім

голосі дзвонів вирвало ся глибоке зотхнія за самих глубин його серця:

Хоть ты пуста, хоть убога,
Хоть твой сын утолен спит,
Хоть не получил от Бога,
Как другие, благобыт,
Русь святая, ты мать моя,
Любимая сторона,
Земля сладкого покоя,
Рай Авраамова лона.

(„Вечером на чужбине”

Хоц крайні бідна, подабала ся
му руска дівіця, що підкріс-плят в
верши:

Кто иностранке бы предался,
Пусть зовется безчестный плут.
(...)

Тебе отдал я сердце мое,
Девица русская! Твой буду,
Тебя я теперь воспеваю,
Тебя любить буду.
С тобой буду я жизнь проводить,
От тебя люблен, буду любить! -
Но кто ты? Где ты? Не знаю!
Не слышал твоего имени,
Но что ты русского племени
Будеш, как я, это знаю!

(„К...”)

В верши *Lasciate ogni speranza!* поета уж кличе вшыткіх Славян на панаходу за Угрорусами. Попрадов переходит ту од будительського оптимізму до чорного пессимізму. До патріотичних верши мож причислити і тоти, в яких описує ся рідний край. В них выражат ся горяча любов Попрадова до рідних Карпат (В-

чером на чужбине, Тупая печаль в чужбине, Родина, Спиш і інчы.

II. Верши о природі: *Вечер земледельца, Зимний вечер, Воспоминание Попрада і інчы*. І тута верши переполнені любовю до рідного краю.

III. Панславістични верши — м.ін. *Страданье славян*.

IV. Любовны верши: *Сон, К..., Воспоминания на ...ские воды, Мечты і інчы*. В тых вершах, окрем любовних захоплінь, поета часто звертат увагу на того, же треба любити лем дівчата з русинських родин і на захоплювати ся чуджынками.

V. Ріжного змісту: *Анекдоты, Повесть о чудотворном лекаре, Отзывы, Нет у меня покоя і ін.*

Етнографічна творчість: *Важнейшие суеверия у Спишских русских, Очерки из Попрадской Руси, Сказки Спишской Руси, Ярмарка в Спишке, Поездка под Карпаты, Луцинский отпуст, Работы с леном и полотном у Спишских русских і інчы*.

На полі філології Юлій Ставровський-Попрадов написав *Нечто о букве „ѣ”, Полет на поле славянской филологии, Грамматика... і інчы*.

До народно-просвітительських трудів належить його неопублікований рукопис *Недостатки в учении русского языка на Пряшевской гимназии, а тж О нашей труслисти*, — о тих, що продають свою народність.

В 1897 році Попрадов написав свій остатній верш. В ним стратил віру в будучніст карпатських Русинів і з жальком звертатся до свого юлюбленого народу, а враз і до славянства:

Ты, беззащитный мой гелот,
Умири, снди во мрак могилы,
Несчастный угрорусский род!
Славяне! пойте гимн печальный,
Зажгите факел погребальный!..

(„Lasiate ogni speranza”)

Остатній верш. Правда, два роки жил іщи Юлій Ставровський-Попрадов, але більше не съпівал. Адже кому съпівати? Продавчыкам, котры стыдати ся уж не потрафили и продавали свою чест, віру, народніст, обряд, календар, азбуку? Два роки до смерти Попрадов занимал ся лем теологічними проблемами, приготовлюючи до печати свої церковны проповіди. Они остали в рукописах.

Поезія Попрадова легка, деликатна в стилі і глубока в змісті і силі, тече свободні як вода в ріці Попрад. А його пессимізм? Выходил з того — що положення Русинів гіршало ся з дня на ден. Вмер з полним переконаньем, що його улюблений народ іде до могилы, а Карпатска Русь, як така, сchezне з лиця землі.

Юлій Ставровський-Попрадов — то пульс, то сòвіст Русинів кінця XIX століття. Він закликувал до съвітла, правди, він будил, тя-

гал до нового жыття. Твердий в переконанях, рыцар без зказы, не хтіл піддати ся мадяризації, сьміло протестувал і вливал новий дух в душу своїх читателів.

*Любить родной язык,
любить родную кровь
Законы не претят,
не возбраняет штык.*

І най тоты остатні златы слова поеты глубоко і на вікы вічны вріжут ся в серце каждого Руси-

на, най они служат нам приміром в борбі за наше культурне будуче. І никто з нас ничым так значучо не почтит дорогу і съвітляну памят нашого великого поеты — Юлия Ставровского-Попрадова, як тым, што раз і на все защищип в свої душы выжже-приведены слова. І тот, кто так зробит, тот уж буде ближший ідеалови, котрий завіщал нам покійний поета Юлий Ставровский-Попрадов.

Два і піл слова од редакції:

Дякуючи п. Гаврилови Бескидови з Пряшівської Руси за надіслання допису до нашого календаря, прагнемем спрібувати повісті — чом Юлій Ставровський-Попрадов вмер самітній і заведений, вмер — не то же забытій народом, але навіть незнаний. Был непорівнаній вікшым поетичним талантом од Павловича, не бесідуючи уж о Духновичу. Они жили і вмерали люблены. Бо — як писали, так писали, але писали в більший ци менший мірі рідном бесідом. А бесіда — то душа народа. Родной язык не може заступити рідного языка, хоц бы не знатя на якы высоты был піднесений. Шкода, же не встиг того зрозуміти Попрадов. Нелем школа. Жаль. Бо велика, щедра то была душа. І, хоц никто не вмерат веселым, але ніт ничего смутнішого од вмераня смутним.

Юлій Попрадов

Do Карпаторусів

*Карпатска Русь, чом кыснеш ты, як паралітык,
Як жертва, што ій присуджено ден-два жыти?
Застыват в тобі кров, пламінчык духа згас,
Ча лици бліда тін, як в передсмертний час.
Сынове твоі уж глубокым сном заснули,
Та в багні ліни безконечной потонули.
О, ты, нещесна Русь! Повідам просто в твар:
Як годно жыти так — жывотом блудных мар?
Великій тупий біль верещит, душу жре,
Бо то і стыд, і гріх — от така смерт-не смерт.
Кохати язык свій, любити власний рід
Че заборанят меч — законів таких ніт.*

А жадат того Він, Вселенной Вседержытель,
Чародів вишуканих безприкладний голубитель.
Чароде рускій май! Велика твоя вина,
І за ню заплатити треба на колінах.
Твій низкій, тупий лет, самопідданчий дух
Підорвут твою чест; вороги на то ждуть.
Ты зрадил себе сам, ты сам свій кирвопийця.
Ты сам продавчык свій, і свій самоубийця.
Ах, што за брыдкій стыд, вір мі, Карпаторусе!
Не медвід ты, не лев! Заяцьом быти мусиши?
Червеній же – так, так! І пробуд ся, а скоро!
З лінвства багна пний ся съміло вгору.
До свого, до руского наї ти горит любов,
Бесіды рідної цвіт ты плекай, не допч уж!
Бо язык вітців – сруб, то підвальна з дуба,
І йому словом, щырым пером вірно служ.
Пропаде товдьи цма, науки ясний съвіт
В Карпатах рідных шырцьом ся розпросторонит.
І Бескід сивий наш, што серед смутних літ
Оплакал тебе уж – радости слезу зронит.
І будеш, вера, зас – за народ, не згнилизну.
Корисний, чесний газда землі той - Вітчизны.
Товдьи і неба Цар одпустит тяжкій гріх,
З сусідських щезне лиць понижуючий съміх.
І брыдке, чорне пятно ганьбы вкрайє слава
Чародных передпринять великих, досконалых.
Бесіды твоїй чест ожые, стане зас,
Чародом будеш ты, як жадал прадід наш.
Так, дост уж того сну, карпатскій небіжчыку!
Послухай, – кличут ся боліачым, жывым криком
Збуджены верхи гір, потоки розчерчаны:
Батурий, з мертвых стан, народе невыспаний!
Батурий, двигай уж до труду своі руки,
Най оре серця плуг, най квитне край науком.
De сонця ясний блеск – в надії двигай зір
І найдеш щестя ту: серед Карпатских гір.

коїмці Антоничової творчості кожий по своєму дописуєме життя геніального поети. Маючи лишені нам осягніня Антоничового таланту вписуєме їх в непрожитий уж поетом історичний час і інтерпретуєме на міру того часу. В tot способі дополняється і реалізує в штораз то нових історично-культурних контекстах того, що як потенція, як стремління до вершин має універсальний вимір. Не хоцяє то осягніня, не хоця енергія, котра іщи гнеска (а думам же і все) так живо порушат уяву і прагніня людськи.

Як все в припадку геніальних явищ, неуникнені сут спори і полеміки попри них. Артистична і ідеова вартість діла Антонича николи не вила квестіонувана (хиль же не зауважана). Явився натоміст гнеска дост міцно інший, позаартистичний спір попри Антоничовий поезії, спір значнішій, в которым Антонич єст лем знаком, символом, претекстом до висловідання крайніх становищ підбудуваних етнічним догматизмом. 90 річниця народин поети каже нам в місце біографічного нарису, котри містил бы факти добре і широко знаны, висловісти деякы думки звязаны, штоправда, безпосередньо з Антоничовом творчістю, але будучы тіж выявом прецизування культурной тожсамости Лемковины в розумлінню авторки того допису. Сут то думки, котры зродилися з конечности рішання проблемів

звязаных з вызначыњом простору лемківской літературы і культуры. В проблемах тых творчіст Богдана Ігоря Антонича занимает основне, символічне місце.

Геніальний сын лемківского священника з лежачої в самим серци Лемковины Новиці єст найбаже знаменитым, найшырше знаным приміром тых наших творців, котры славетно заістніли поза простором рідной культуры, проносячи назовні, експонуючи сьвіту єй цінны вартости, красу і неповторніст. В tot способі функціонувала і функціонує до днес велика част нашого творчого потенціалу артистично-інтелектуального. Дуже наших творців і інтелектуалістів глубоко вписало ся своїма осягнінями в сусідні культури, близьши ци дальшы, остаючи єднак переважні все в глубоким духовым звязку з простором, котрий оформил і окрислил іх генетичні. Єст то єден з феноменів нашої культуры, же єст она в змозі збогатити, заістніти в просторі зовнішнім на рівні його найвижших осягнінь. Фасцинує там своїм самобытністю, окремністю і такой все заховує свое основне архетичне ядро. Так заістніл власні в українській культурі Богдан Ігор Антонич, котрий на все лишил ся там

„ляным дітваком з сонцем
в кышени
котрий
в горах, де ближе сонця,
перший раз

присмотріл ся небу"

(Автобіографія,
вільний переклад - О.Д-Ф)

Створил він там неповторни, убезсмертняючи образы Лемковини, котры шыроко прославили не лем самого творца, але тіж країну, яка выдала го на сьвіт, натхнула і очарувала свойом красом. Была то країна його дітиńства, його Вітчызна-вітцівізма, котрой богатство духове одіди чыл і пренюс в свой душы в сьвіт зовнішній. Ѕіли хто-буд по-дає в вантпливіст приналежніст того великого творца до лемків-скай літературы, тот напевно не усьвідмлят собі значыння духовога дідицтва рідного культурога простору для розвитя творчай особовости артисты. Значыння таго трафні підкрислил тлумач Антонічовай поезіи на польскій язык, історык літературы, Фльоріян Неуважні характеризуючи ёй як: *wykwit szczerzej, spontanicznej liryki czerpiącej się, barwność, wyrazistość z nawrotu do dziedzictwa, z malowanego pejzażu lemkońskiego, mitologii Łemków, z ich obyczajowości*" (F.Nieuważny, *Wstęp [w:] B.I.Antonycz, Księga Lwa*, W-wa 1981).

Тым барже шокуючий здавал ся ту протест єдного з українських професорів, коли підняла ём пробу наукового вызначыння простору лемківской літературы. Його слова: *Хуляк, Русенко, Гунянка, хай буде, але не заберай-*

те нам Антонича стали ся основом, по-моему — конечністю тых ювілейных рефлексій о місци Антонича в нашай культурі. Не діло ту в забераню дакому дакого ци дачого. Преці то все было наопак, радше нам забера-но, як мы дакому. Діло в розумлі-но культурowych границ, сплістні-ня і універсалізму деякых варто-сти. Як даяка творча єдиница може обслугувати і збогачати дві, три а і веце культур — регіональ-ных, етнічных, народовых, котры принимают за своі створены презню вартости, то тым веца знаменітіст, значыння той єдиниці. Тым веца гордіст культуры і етносу котрий выдал, зродил ту єдиницу. Не здає ся потрібным забераня ту никому ничего. Объективных фактів не зміняют жадны хотіння ци узурпациі: *Wartość poetyki tekstów Roizjusza bądź Antonycza ani w sylabie nie odmienią się zależnie od tego, do kraju z narodowymi literatur teksty te przyporządkuje tak lub owak zorientowany osobiście człowiek nauki.* (Z. Siatkowski, *Antonycz i klasyfikatorzy [w:] Łemkowie i łemkoznanstwo w Polsce*, Kraków 1997). Антонич остане ғеніальнім явиском в просторі лемківской літературы. Все ту был. Не мусиме го заберати українській літературі. Не мусиме тіж полемізувати. Доля нашого народу так ся покотила, же веќшт на-ших знаменитых люді єдночас-ні з лемківском спілучаствуvalo і спілтворило інчы культуры. То

радше гордіст як ганьба. През то-то простор нашої літератури єст так ріжнородний і інтересуючий. Напевно не визначат го лем языкова критерія. Містит ся в ним польськоязычна творчіст Модес-та Гумецького, українськоязычна творчіст Антонича, росийскоязычна творчіст Михала Нестерака на рівни з лемківскоязычном творчістю знаменитого Івана Русенка ци сучасного Петра Мурянки. Дахто може ся сперечати, же тоты лемківскоязычны творы сут важнійши, же без них не было бы нашої етнічной — народової літератури. Є ту на певно рация, але лем рация окрісленої функції. Без підняття пробы писаня по лемківски наша література не въеманципувала бы ся, не міг бы ся напевно створити окремий культурний простор. Але коли такій стал ся фактом незаперечальним, тот простор мусиме окріслити як найполнійше, не лишаючи го так цінных явиск як Антоничова лірика. То лем фобія слабых каже ізолювати ся од явиск інтеретнічных (а такы все сут) в страху пред ґылтніњом през міцнішых.

Функція Антоничової поезії в нашій літературі єст напевно інакша як функція лемківскоязычной творчости. Найвижжой артистычной якости образы kraju дітиньства поеты все будут побуджати уяву чытаючых, втігати в

неповторну атмосферу чародійной країны; прикликувати съйт інакший, єден диний під сонцем. Увічняют они Лемковину як краину великих контрастів, де біда і нужденніст лучат ся з великим духовым богатством, де спосеред простых, застараных люди выходят ґеній Антоничової міры:

*Під сивим небом розстилилась
земля вівса та ялією.*

*Скорбота мохом оповила
задуману крайну цю.*

*Як символ зліднів виростас
Голодне зілля — лобода.*

*Відеічне небі і безкрас,
відвічна лемківська нужда.*

*Туди, мое стріли, шлю слова
туди крилати пісня лине.
З ела такого вийшов я,
життя з величинник — верховинець.
З людей, що, ширі та звичайні,
примали смирно долі пай
і поклонялись неба тайні
під знаком співного серпа.*

(„Елегія про співучі двері”)

Антонич прославил Лемковину перед широкого читательского круга. Прославил в неповторній і непроміняючий способ. Ци прославил бы єй так широко пишучи по лемківски. Мали сме свого Русенка. Мали сме свого Антонича. Каждий офорувал свой вітчыні штоси найціннішого, величавого. Каждий поному. И каждый має непроміняюче місце в нашій літературі.

Село

Корови моляться до сонця,
що полум'яним сходить маком.
Струнка тополя тонша й тонша,
мов дерево ставало б птахом.

Від воза місяць відрягають.
Широке, конопляне небо.
Обвіяна далінь безкрайя,
і в синім димі лісу гребінь.

З гір яворове листя хине.
Кужль, і півень, і колиска.
Вливаться день до долини,
як свіже молоко до миски.

Чарки

Зелений ясень, серп і коні.
Припинув хлопець до вікна.
В чарки сріблисті і червоні
поналивалася весна.

Ї хочеться хлопчині конче
від весняних воріт ключа.
З трави неждано скочить сонце,
немов споховане лоша.

ЯРОСЛАВ ЗВОЛІНЬСКІЙ

...З ДІДА — ПРАДІДА

*Я Русин был, єсм і буду, // Я родился Русином,
Чесний мій рід не забуду, // Останусь його сыном.*

Тыма прекрасными словами, в которых чути духа поезии і патріотизму, написанымиа през Александра Духновича выпадало бы зачати опис дороги житя нашого ювіляря, якого ту представляме — Федора Гоча. То трудна роля, описуваня дачайого житя, бо кождий з нас має свою житъову дорогу, кождий з нас — Лемків, тых старших і тых молодших переходил і переходит свою тернисту дорогу. Гнес, хоц коротко, представляме — з нагоды 70-ой річниці народжання — нашего ювіляря, Федора Гоча.

Як о ним написати, кед його імено і назвиско знане єст в цілий Польщы а і поза Польщом. Розмайті го зовут. Єдны Федор, інчы Фецьо, Федір, Теодор; бо старчыт лем повісти імено і юж кождий знає о кого ходит і де він мешкат. Його хыжа то як громадскій дім, а часом навет як готель. Каждий ту може прийти і буде принятый як свій.

Федор Гоч вродил ся в селі Зындронова 28 червця 1929 рока в родині писаря. Так ю называли, бо таку ролю полнил в селі

Федор Гоч (фот. Петро Басалыга - 1987р.)

його прадідо, котрий был барз грамотным селянином. Внет по шлюбі його нянько выїхал до Канады за роботом, з надійом же по часі забере за море жену і діти. Мама задбала жебы Фецьо ходил до школы, найперше в Зындроновій, а потім — за німец-

ких часів — юж в Дукли. В 1944 році здал егзамін до української гімназії в Ярославі. В дальший наукі перешкодила війна, в якій по приході руських війск і в їх формациях брал участь. Шторавда, не в бойових частинах, бо мал преці лем неціле 16 років. Пережыл, перебыл єднак барз дуже горя і терплення, адже бої о Дуклянській Перевал — кождий о тым знає — були велики і страшненны.

В 1946 році няньо, жуючи в Канаді, розпочал старання о спроваджыня родини до себе. В тым часі юж выганяно наших люди до „Росії“. Родина Гочів мала деякы ёміграцыйны документы і тото іх вратувало од депортациі. Фецьо в тым часі вчыл ся кра-вецького ремесла, што потім барз ся му придало, як в жытю, так і в народній діяльности. Справадыти родину до Канады няньови ся не повело, бо новы польськы власти не узнали жадных канадийских документів. Мало того, в 1947 році зачало ся перешлідування Лемків, так і Фечя посуджено о посідання г'вера. По оскаржынях, тортурах і пользовим суді повандрувал до вязниці — на штырі рокы. По звільніню з арешту забрано го до військової служби і скерувано до гірничих баталіонів, де добывал през два роки угель. В 1954 році, по великих перипетіях (помогла му одвага і отвертіст — котру доцінило і товдышнє військова верхівка) вер-

нул до Зындрановы. Але ту тяжко было жыти. Хоц в рідних селі, та в селі порожнім од своїх люді. В 1956 році поіхал на Західні Землі, до Любіна, де було дуже Лемків. Працувал ту кравцьом при руским войску, одраз тіж розпочал діяльніст в новопокликаным УСКТ. З цілом енергійом влучыл ся в суспільне жыття выгнанців акції „Вісла“ на Західніх Землях, а пізніше юж в Карпатах. В 1963 році оженил ся з Марійом Буряк (дівком нашого чудового народного поеты-байкаря — Миколая Буряка). Шлюб взяли в православній церкви в Щеціні і враз вернули на рідну землю, замешкали в Зындрановій, в хыжы його родини по мамі.

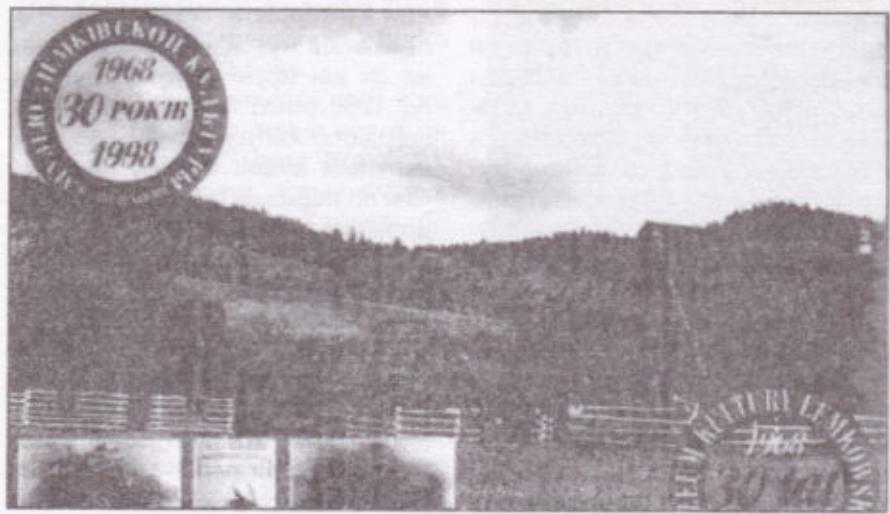
Ту зачынат ся новий розділ в жытю Фечя. В рідним селі побудувал новий дім, а старий з цілом загородом призначат на лемківський музей — скансен. Стане ся він (функционувати зачал од 1968 рока) начальним ділом і гордістю жыття Федора Гоча. Начальним ділом, але не єдиним. Юж по першым повороті до Зындрановы зачынат, хоц не барз має з кым, народно-культурне жыття. На I уескатівським фестівали в Саноці (1967 рік) видиме го з театральному групом в представлінню *Перерва* в боях, де ёст режисером і актором. Сама зрештом штука ёст його авторства. На тым фестівали зачынат ся його знаесміст з Ярославом Трохановским, який виступує там з

народним лемківським хором з Лісця і якого Федір Гоч, враз із інчими діячами, прикликує до діяння в Горах. В 1969 році oddає під крыла створеної в 1969 році „Лемковини” і свої, дотепер ведені, групи. Та не розстається з діяльністю на тым полі. Уділяється організаційні, съпіват в „Лемковині” (хто не памятат його словики *Повідкте мі куме Гнател!*), пару гардих років є старостом ансамблю. Шые строї (одтваряют тіж, реновує народну одежду для потреб Музею Лемківської Культури в Зындронові). Жые з народом, єст на вшыткіх важких релігійних і народних торжествах м.ін. старостит III Лемківський Ватрі), не лем в нашій державі, але і серед вигнанців на Україну, серед братів Русинів в Словачії.

Трудно в коротким дописі представити цілу богату біографію Федора Гоча і Його заслуги для одріджування ся лемківської культури. Маме надію, же прочитаме внет Його автобіографію, буде то напевно і кавалец історії наших люді з того покоління.

Писали о Федорі Гочу розмaitы Ґазеты, вказувано Го в телевізійных фільмах і репортажах десятки раз. Тисячи люди слухало Його съпіву. Нагороджено Го ріжними медалями і грамотами. Заслужений для нашого народу, шануваний няньо і дідо, все енергічний і занятий діяньом, наш Ювіляр — Федор Гоч.

Жычыме Му долгых літ жыття, доброго здоровя і — што буде жычыньом і для нас — дальнего діяня для добра Лемків.

Скансен - Музей Лемківської Культури в Зындронові - діло і гордість жыття Федора Гоча.

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

ПОЕТЕСА, ЯКІЙ СУДЖЕНА НЕ ЛЕМ ДОЛГОВІЧНІСТ СТВОРЕНОГО

Єй лирика така легіцька як вітерец, як квіточки, як метелики, о котрих пише — высловил ём ся в антольгії діточай літературы *Мамко*, куп мі книжку.

Акуратні працуючи над реченом антольгіїом, постановил ём однайти Анну Гальчак (було то на весну 1992 рока), побесідувати з авторком цінених ліриків, баляд, оповідань. Писаних то по

русињськы, то по українськы. Єй душу виділ єм в нibly в вершах, але добрі знаме — што творці цілой душы для вшыткых не отверают... А мене кортіло, так кортіло. Може ся поведе.

Найти сам адрес повело ся за помочом Редакції *Народных Новинок*. До того, на щестя, вказувал він што Анна Гальчак мешкат такої в Пряшові, де єм зачал глядати, тілько же лем на передмістю, на Соліварі... Але щестя выявило ся не одраз щесливє. Дост єм ся наглядал,нич нашол ём, втоплений в зелени дерев, скрытий за високим плотом невелькій домик. Іщи до того, кед ём ся зачал добивати, приступило гу дощаний стіні так розгирчане писко, же не барз єм был переконаний ци-м добрі трафил.

— Йой, та чом тримате таке розпаюджене гырчало? — рюк єм дораз, кед лем єм подобриденкал і представил ся хто єм, і одкале, і зач.

— Та мушу знати дакус наперед коли хлоп домів вертат. А він добрий, значыт пес, дає знати.

Уж єм знал же бесіда з том старшом, поставном паньом бу-

де проста, отверта, щыра — та-ка, якой єм сой не міг ани вымрияти. Так ся і стало. Гостили мыся (було нас більше, а і „хлоп” був), райцували — як то ся лем зыйде Руснак з Руснаком.

...Як же була єм зачудуваний коли взяла єм до рук виданий во Львові Лемківський народний календар на 1994 рік і нашол єм в ним дату смерті писменниці Анни Гальчак означену цифрами 04.01.1990... Як то? Та не могла вмерти три роки перед тим як єм ю виді!.. Редакція календа-ря не дала ся переконати, хоц єм ю інтелігентні інформувал. В тогорічним календарі зас поставила крестик пред спомненом датом. Значит Анна Гальчак буде долго жила — як в таких ситуаціях вирокує наша приповідка, народна мудрість.

Вродила ся Анна Гальчак 18 квітня 1929 рока в Меджелабірцях, я родовим називиском Густяк. В 8-ым році життя остала пілсиротом (отець вмер маючи лем 34 роки). О два роки мати другіраз ся oddala, а Ганцю, коли скінчила третю клясу основної школи, вислано на nauку до далеких Батовян (500 км.). Ту, бануючи за рідними сторонами, рідном культуром, зачала складати — на взір народних пісень — вершы свої стишкы. Барз тепло оцінила тово писаня єй учителька. I так зачала ся пригода з літературом Анны Густяк.

В 1949 році вишла за муж і прияла називиско Гальчак. Єй старт до дорослого життя припал на час великої українізації словацьких Русинів. Творила в більшості по русиньски, але писала і в словацьким языку. Зъвідана — одкале же єй виданя в українським языку, одповіла: „Не знам українцыны, выдавницства сами перекладали мої творы, особливі прозом, без жадной аднотації о языку оргіналу.

Творы Анны Гальчак публікуваны были в пресі, найчастійше українскомовній, в збірних видањах. Як авторські збірки вишли: оповідання *Вдови і сироти* (1982), *Лабірськи оповідання*, *Балады* (1984), вершы для діти *Тисячі сонць* (1986), збірка любовной лірики *Окрілені мриї*.

По 1989 році, хоц пише уж видимо менше, з цілым внутрішнім переконаньем зачала поміщати свої творы в русиньскій пресі. В вершы *Нигда не забуду з якого єм роду* вертат думками до дітинства і єдночасні з пози-циї прожитого повідат до ро-дичів:

Одколи съте знесли
мі колыску з поду,
то знам, же походжам
з русиньского роду.

В „русиньским періоді“ встигла ся уж найти в трьох антольо-гіях поезії. I ту маме велику сatisфакцию, бо першом была на-

ша, видана через Стоваришиня Лемків, антольо́гія дітской поезії *Мамко куп мі книжку* (1995). Пак помістили Анну Гальчак на своїх картах *Муза спід Карпат - Зборник поезій Русинів на Словенську* (Пряшів 1996) і *Русински / руски писні* (Новий Сад 1997).

В нашим календарі прагнеме представити поезію Анни Гальчак дакус інчу од той, яку мы познали з дітской антольо́гії ци зо сторінок *Лемківской Ластівочки*.

Познаме Анну Гальчак - еротоманку (жартую!, хоц не перший так жартую). Познаме любовну лірику, ныбы на народну маніру, але інчу. І єй баляды. Взяты просто з життя. днешнього життя.

А в 70-у річницю народжения Поетесы, Писменниці жычыме й дальшой легкости в змученій уж руками десницы. Ци жычыты й многих літ? То збыточне. Тото уж остало на хосен пресуджене. Народна мудріст ся не мылит.

АННА ГАЛЬЧАК

Темна ніч

Темна ніч притисла
до землі стромы,
к місяцю спинают
конарі стромы.

Ту дес крок зачутти,
ту пес забреше,
а верба над ріков
волося чеше.

То хлопець дівчатко
в саді цілус.
темна нічка щестя
ім вичарує.

У тмавой ноченьки
вєлика сила:
злюблену пару
зовсім закрыла.

Біла яблін

Моя мила така красна,
як яблін у саді:
крачат собі з крока на крок
у білій параді.

А я собі на єй красі
очи попасаю:
барз ём пышний, же парадну
фраірочку маю.

Завидят мі камаратя
мою яблін білу:
своєв тіньов ю закрью
цилісінку цілу.

Принаймі

Дай мі ручку, дай мі,
лідеме принаймі
до тамтого ліса
з щестъом братати ся.

Дай мі ручку, дай мі,
підеме принаймі
близко — до долини,
зріють там малини.

Дай мі ручку, дай мі,
підеме принаймі
під крячок зелений...
Дам ти, мій милений.

Сернятко

А у тебе, мила моя,
як у серни очи,
та й сама ты, як сернятко,
бігаш по Убочы:
ту підскочыш, там підскочыш,
там заспіваш пісню...
Радо до себе сернятко
я таксے притисну.

Всяди очы

Од мала знам, же ты така,
же маш всяди очы,
і так другу ём цілувал,
не було помочы.

Цілувал ём дівча інче
серед тмавої ночы,
та лем зато, же-м призабыл,
же маш всяди очы.

Але нашто ся мі крыти
поза ярки, сады?
Ты уж така: шытко видиш
і маш очы всяди.

Кровава балядা

Зашуміли горы,
защепотіл потік,
з Лабірской долины
єден хлопец утік.

А якже му не утеchy
із рідного дому,
коли жити уж не може
на світі білому.

— Прикрый ня високе небо
своіма хмарами,
привальте мене дерева
в землю конарями. —

Тяжко земли убійника
на собі носити, —

— і сонце ся розгнівало,
одперат світити. —

Блудит по незнанім краю,
не знать де ся діє,
в котрій землі його кістя
навік спорохніє...

Його руки не обіймут
рідненької матусі,
в грудях палит тівко болю,
мало не задусит!

Бліды уста мертві шепчут,
страшно позерати,
духом непримітний молит:
„Прости, моя маті!”

А маті уж в тій хвилині
йому одпустила,
як сокира наостренна
в руках заблестіла.

Люде добри, яка правда
на тім цілім світі,
же за любов материнську
так невдячны діти!

Не жадала жадної слави,
чекала так мало,
з того мала ничегонич
про ню ся зостало.

Дала жыття, дала хліба...
Непрестайні давай!
Коли пьяний з корчмы пришол,
та ты стара еставай!

Ші була єдине словко
хотіла проречи,
але штоси пошепнуло:
„Ліпше буде втечы.”

Зостал сам в обыстю пустім,
почал ся вішати,
тадь власній крові споможе
кажда в світі маті.

— Мали сте ня зохабити, —
раз ганьбливо рече,
спамятал ся, заганьбил ся,
матері з оч втече.

Спамятала ся дітина,
пришла до розуму,
раз підперла так голову,
стара маті думат.

Але то лем таке кламство
пришло перед очы,
бо опитий єй сыночок
зас ся вернул в ночы.

Зас еставала, обслужила,
трясут ся єй руки,
і од нова прожывяла
вшытки страсти, муки.

— Нашто єс мі жывот дала,
кёд на маш пінязів,
жебы єм ся за тя ганьбил
меж людми на дразі?!

Парібци, кёд ся змилуют,
та зачнут платити,
а як ніт, тыма руками
мушу заробити.

Але ты мі жывот дала,
та ты тому винна!
Така, што не ма богацтва,
нашто родит сына? —

„Жебы мамочку доховал,” —
хотіло ся речы,

*та почал ся збиткувати,
зас мусіла втечы.*

*I зас бідна цілу нічку
в копі сіна спала,
рано ся з великим страхом
до хижки вертала.*

*Уж сусіди не зеїдали,
што сын гуляк робил;
ей сын, якбач, таким планним
на світ ся народил.*

*Грше стало ся як, хвора,
не могла зварити.*

*— Не будеш уж стара долго
по світі ходити! —*

*Раз ся вернул, як пес встеклий,
бач, не знал о світі,
пак почал ньов на постели
міцно тырмосити.*

*— Ты єдине мое щестя
в житю показила,
уж тым чыном, же-с жебрачка
жебрака вродила.*

*I днеська єм собі выпил
за чуджы пінязі,
заран цілий ден дрий дармо,
ци тя не поразит?!*

*Прийду домів, а пец зимний,
ты лежыш як пані,
а хоц я тисяч слів повім,
та, ты єдно ани!*

Але я голоден! Чуєш?!
*Зожер бы-м тя цілу,
забью тя, як не приправиш
штось за малу хвілю.*

— У комірці дві цибулі...

— Но, то шытко мало!

*— Од рана нам ни киршынки
хліба не зостало.*

*— Та ты думаш, же цибулю
буде сын твій жерти?!*
*Бога прос за одпущыня,
дочекаш ся смерти!!!*

„Ци смерт тата страшна буде?”
*— подумала мати,
а за гріхи одпущыня
не буде жадати.*

*Сын побреши, перестане,
лем што ляже спати,
тады она го зна найліпше,
она — його мати.*

*Лемже тяжко змылила ся
мати мучениця,
житя втратити мусіла
з рук сына-злочынца.*

*Сухи дві долоні спяла,
як дві голубиці,
і дві слзы як горохы
сплыли по ей лиці.*

*Дораз вытерезвіл сынок,
голова ожыла,
паред його темним зраком
мати кров сцідila.*

*— Одпуст, мати, забуд, моя,
я не винуватий,
сокыру мі втиснул до рук
сам дяблол рогатий...*

*Одпуст, бідна моя мати,
прострий до ня руки,*

змый, кёд можеш, дакым чыном
з мене тяжкы муки...

В гріху ёс ня започала,
най тя судит небо,
все так повім, же жебракам
дітиска не треба.

Вандрак был наисто отець,
і я повандрую,
дагде над потоком тополь
в моци выпробую.

Ты уж мертвa і я мертвий
ту над тобов стою,
тебе-м забил, собі істий
такій осуд строю.

Але і так бым рад чути,
ци знаш одпушати?
— Одпустила ём ти, сынку,
та-ж я твоя мати.

Вірна любов

Мусяла голубка
жаль великій матери,
не ішла з другими
зеренця дзъобати.

Мусіла голубка
барз міцно любити,
кёд уж ани воду
не ма дяку пити.

З голубиці приклад
можно собі брати,
хто зна, так як она
вірно любувати.

Хто зна, як голубка,
за другом жаліти,
та мусіл так праві
як она любити.

Голубко, голубко,
тяжкы твої жалі,
кёд ти ани очка
сухы не зостали.

Аж по саму землю
головку клонила,
долгай час не іла,
водичку не пила.

Голубицьо біла,
животя-с ся здала
з любви г голубови
легко ёс вмерала.

Не будеш, голубко,
понад сад літати,
будеме тя з уцтов
вічно споминати.

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

НЕСТОР ЖЫЛИЧ (1914-1989)

Нестор Жылич (псевд. Любомир Камянський) належав до тих творців в нашій сучасній літературі, котрих ім'я остало призайте, а властиві николи вполні і належито не висловлювані на мапі літературного життя Лемків. Причин того єсть пару. Найважніша то хибаль тата, же творчіст поети розвивала ся на радянській Україні, де мала невеликі надії на публікацію популяризацію. Не могла тіж заістніти в читательським кругу за посередництвом „Лемківської Сторінки“ зо взгляду на ідеову сторону, оддзеркалючу етнічно-політичні погляди автора. Єдине середовиско, де тата поезія могла найти місце на офіційне печатання були лемківські еміграційни осередки, головні лемко-союзівські. Найшвидше запрепрезентувал творчіст Жылича, долучаючи до ней біографію і фотографію автора, Василий Романович Ваврик в своїй книжці-антольогії *Крестьяне - поеты* (Лувен 1973). Дякувати тій публікації, поета заістніл в нашій культурі самосвідомості. Влучил го нп. до антольогії русинської поезії *Русински / руски писні* (Новий Сад 1997) упорядник лемківської час-

ти той антольогії, П. Трохановський. Єсть то єднак фурт за мало, жебы Нестор Жылич нашол належне му місце в нашій літературі. 10-та річниця смерти поети єсть том нагодом, котра каже нам начеркнути кус полнійший образ його літературного доробку, лишеного головні в рукописі (рукопис недавно трафіл до нас за посередництвом п. Петра Когута зо Львова), спомнити о його нелегким, напятнуваним лемківськом дольом житю.

Вродил ся Нестор Жылич 19 мая 1914 р. в Камяній, селі котре дало Лемковині славетний рід Прислопских і знаменитого Миколая Малиніяка. Коли мал 4 роки, вмерла му мама. При мачосі, котра скоро пришла до іх хъжы, хлопець прожыл найтажже з можливих дітиньство. Маючи 9 років пішол на службу до чуджых люди. Єдином його опікунком була товдь бабця. Хлопець був на тілько здібний і завзятий, же повело ся му скінчыти основну школу в Мушыні, а потім учительську семінарию в Самборі. За влады Пілсудского трафіл до взиці, потім до війска. Брал участь в польско-німецькій війні 1939 рока. За окупациі два роки просідил в вязници в Новим Санчы, де го посадили січовики. В 1944 році повело ся му одтале втечы за ленію фронту до Галичыны. По війні долги роки учителювал. Вмер в 1989 році в Водяним коло Львова.

През долги роки писал тіж свої патріотично-особисты верши, котры переважні не взріли денного съвітла. Автор зобразіл іх в рукописных збірках: Карпатскы думки (1960) і Карпатскы сміховинки. Написал тіж поему За Русь, волю і правду, де находиме гідні автобіографічных мотывів. Прібувал тіж свого пера в белетристыци, писал історичны нарысы, занимал ся журналістиком. Ціла літературна актыvnіст Жылича концентрувала ся на жывых

болячых проблемах Лемковины з явным історичним і автобіографічним підтекстом. Вартат підкрислити велику безпосередніст выражаних думок і їх емоційну насыченіст прагнінями звязаными з дольм Лемковины. Што особливое в тій сучасній нам преці творчости, то глубоко в ній оддзеркалены народово-політичны і культурывы погляды автора. Пробиват в них одзвук давнаго русофільского і славянофільского думаня:

Тоты Лемкы — бідоласы
Все мали надію
В своім горі і недолі
На одну Россію.

(В мареві думок)

Але єст то лём барз шырокій, загальний контекст, в котрым центральні поставлена Лемковина превершат кажду так ци інакше сформувану думку. Нес Жыличоваго верша без його карпатской вітчызны. Явіт ся она на історичным фоні, на пейзажным, автобіографічным, політичным, обрядовым, але всяди вырастат она до ідеово-емоційной домінанты. Ій офіруе поета свою сынівску любов, над ёй дольм проливат слезы.

Мати моя, Лемковино,
Всіма позабыта,
За што днес ты ворогами
В кайданы повита.

(Заклик)

Але тонація верши Жылича єст окріслена більше акtyвным будительським протестом як безсильном розпуком. Недвозначні звучыт його заклик:

Не ждай з неба поратунку,
Божай благодати,
Сам куй долю, свою волю,
То повтічут каты.

(Заклик)

Історичний контекст, в якym осаджена єст Лемковина в патріотичных ліриках поеты каже му постерігати сїй як рівноправ-ний суб'єкт історичной дійсности, з правом на свободу і достойне жыття єй мешканців на рідній землі. Чытаме ту і о давных часах свободного жыття в горах і о початках поневоління през чужынців, котры приходили в Карпаты:

Захопили і грабили
Бескиды — Карпаты
Долги рокы і столітія
Угорскы магнаты.

Лізли в горы і Євере,
Австрийскы графове,
Лізла шляхта, єзуіты,
Польскы магнатове.

Вшытки они рускых Лемків
Вынародовляли,
Свою віру і свій язык
Йому нашмаряли.

(В мареві думок)

Чытаме о часах народового здвигу, о славній фльоринській Рускій Раді (Фльоринка), о Та-

лергофі, легіонах Пілсудского, о страшній фашистовской окупациі і страшнейших іщи од фашистів січовиках:

Сьвіт іщи того не виділ,
Того не бывало,
Што з приходом січовиків
В Бескидах настало.

Мордували того Лемка,
В ден і в ночы били,
І за гроши і без гроши
Фашистам служыли.

(Сумна згадка)

Найвеце єднак місця занимат і найшырше розвиненій єст контекст сучасной трагедіи, яка стрітила Лемковину. І ту власні постерігаме тоту воюочу, добиваючу ся своіх прав поставу поеты. Так острых слів бунту не зна наша література од часів Русенковых: *Не выдусили нас всіх каты!* Трудно ся чудувати, же не нашли они місця на печатаня.

Докы горювати,
Гнути спину, докы
Лемками орати,
Як волами, доки?

Докы чужу ниву
На Одрі полоти,
Докы боронити
Ляхів од німоты?

Хотят нас панове
З лица землі змести,
Докы наши діти
Будут ярмо нести?

Всі народы сьвіта
В двадцятим столітю
На воли, свободі,
Лем Лемкы на сьмітю.

(Доки?)

Пора направити
Криеды і обиды,
І пора Русинам
Отдати Бескіды!

(Пора)

Неприпадково прикликали мы ту мено нашого знаменитого Учителья. В творчости Жылича находиме барз дуже спільніх думок і зближену поставу ліричного героя до той, яку створил Русенко в своїй поетичній уяві Лемковини. Єст то уява тыпова для будительської постави ліричної, викреуваної в патріотичній ліриці обох авторів. Русенкове смотриня, створене в реаліях меджевоєнної Лемковини, яка скоро еманципувала ся культурово і етнічні, мало по части реальний вимір. Рішучо змінило ся оно по 1945 році, коли Учитель голосит о погодженню ся зо своїм льосом. Жыличове прагніння і заклики до свого народу то барже ідеалістична віра автора в силу того народу і поміч зо сходу, яка ніколи не надышла. Вірит Жылич в поміч Росії, в поміч братів з Америки, братів Карпаторосіїв, а навет братів з далекого Руского Керестура, котрий осьлівує в своїм верши. В кінци вірит в славянську ідею братства і справедливості. Раз кличе своїх спілбратів до борбы з ворогами. Інчым разом вірит, же справедливість сама прийде в Бескіди і крида Лемків остане направлена.

Все єднак на його думці єст єдна ціль — будити і підтримувати на духу зневіреніх, споневераних розпорощених Лемків. Старат ся добити того ріжніма способами. Не бракне в Жыличових закликах і гіркої оціні декотрих діянь і постав самих Лемків. З властивом йому острістю і безпосередністю зъвідує ся своїх спілбратів.

Чи вы, Русини — Лемкове,
О тым подумали,
Як вы легко, нерозважно
Свій край покидали.

(Нашы горы)

А дале вказує немилосерні правдивий образ заміни, як припала і в участі.

Мы были газдове,
Мали сме Карпаты,
Тепер на чужыні
Мусиме блукати.

Хоц лем чыр, карпелі
Варили в негоду,
Лем не погибали,
Не пухли з голоду.

Зле газдыням было
Палити дырвами,

*Мусиме смердіти
Тепер кизяками.*

(Покута)

В кінці кличе полним, звучним голосом:

*Не блукайте ся потемки,
Повертайте, братя - Лемки.
Повертайте в рідни гори,
Повертайте із-над Одри,
Повертайте із-за моря,
Повертайте із чужыны
В своі хыжы, в свої дворы!*

(Призыв)

Так звучить голос человека, котрий визначив собі ясну і святу ціль своєї літературної діяльності. Ціль, яку безпосередньо формує він в своєму *Заповіті*:

*Пером буду воювати,
Істину гварити,
Вражу брехню выкryвати
І подлюк громити.*

*Народ буду боронити
Лід чужым обухом,
Буду дух його кріпити
Віром і отухом.*

Горячы, пламінны слова щирого патріоти писаны в часах, коли народ найбільше потрібувал покрипління і опоры, не прозвучали своїм будітельском силом серед спілродаків. Радянське ярмо сильніше тиснуло нецензулярне писання як кожде інче. Гнеска сут они для нас сьвідоцтвом духовой розлукы і силы протесту Камянского, дольом пр-

ко досьвідченого, але незламного Лемка - Руснака. Аж трудно повірити, же на Україні родилися тоти вершы і тоти думки, за які мож було хыбаль неєдно стратити. Яка детермінація мусила вести перо педагога — учителя, котрий не цофнул ся перед найострийшима словами? Была то напевно детермінація любові, о котрий писала польська лявреатка Нобля, же серце без неї пусте як орішок. Дякувати тій любові уява поеты видала так плідны і важкы в значыння слова.

Артистычна страна творчости Нестора Жылича глубоко осаждена ёст в натуральній фольклорній пісенности, што чільово хыбаль навет поета експонувал. Збогачена о маючу джерело в очытаню і освіті автора ерудици, його знання історії і оръєнтацыю в сьвіті, дає ефект „натуральной простоты, але не наивности. Вершы мают ясну, зрозумілу і добре допасувану до будительской ідеі форму, котра може впливати на шырши чытательскі круги, спонляючи іх естетичны вымогы. Ани зміст, ани форма при іх цілій безпосередністі, ясности і простоті не доходят до банальности (як в припадку неєдного псевдо-народного творца), што ёст сьвідоцтвом поетычнаго вычутя і натуральной естетики. Слабша натоміст ёст языкова страна Жыличовай творчости. Видно в ній о одзвуки русофільской языковой школы і українськы

языковы вплывы. Декотры лемвершы писаны сут чисто по лемківски. На іх примірі видно же автор добре послугувал ся в писмі рідном бесідом.

Нестор Жылич жыл в гідній ізоляції до того, што створила сучасна лемківська література. Творчіст того поеты мож назвати самородном, шыроко розуміочы значыня того слова. 10 років по його смерти однотуєме полны эмоций і патріотичных стремлінь

рядки. Заскакуют нас они явлюючом ся часом „Росийом”, а рівночасно барз жыво і безпосереднью промавляют до уявы глубокым жальем, тугом, розпуком і прагнінем свободы для Лемків на іх рідній земли. Чытаме тяжкы, оскаржаючы слова і думаме о чловеку, котрого тяжке споневеране жыття не проминуло пусто. Лишило нашій культурі тоты рядки і тоты слова — съвідоцтво трагедіі наших часів.

НЕСТОР ЖЫЛИЧ

Вечыркы

Вечер тихій, місяц сьвітит,
Сыніг кругом біліс:
Кади смотриш, така краса,
Аж серце радіс.

Вслух радуют ся дівчата
І зиму витают,
З куделями на вечыркы
Бігом поспішают.

Посходили ся до хыжы,
І прядут куделі,
Все на выгляд позрают —
Рады і веселы.

Позерают, выглядают,
Чы не йдуть иношы,
Розгуканы, розгуляны
Парібци хороши.

Нараз чуты під вікнами —
Уж дзвоночки дзвоят,

Двері навстеж. Входят хлопці,
Шапкы долу клонят.

Витают ся з дівчатами,
Сыміют ся, жартуют,
- Як ся спало? Што ся снило?
Гуртом выпытуют.

І зас дзвонок, в хыжу лізе
Страшенній туроньо,
То на страха перебраний
Михаликів Лоньо.

Піднимают крик дівчата
І за пец втікают,
Хлопці ловлят іх, як рыбки,
І з рук не пущают.

Крики, зойкы, сыміх і радіст,
І рух небывалий,
Туроня горазд набили
І на двері выпахали.

Хлопці Жар-когута пекли
У хыжы Маланкы,
Потім разом з дівчатами
Сыпвали сьпіванкы.

Так весело час проходил,
Вшыткы были рады;
Бо то наши чесны діти,
Всі руской громады.

Таки славны то вечыркы
В нас давно бывали,
Як мы сой в Карпатах жыли,
Нич нас не выгнали.

Як сой спомну давны часы
Мимохіт даколи,
Такій мене жаль обгорне -
Аж в серденьку коле.

Лихы паны нас выгнали
Із рідного краю,
Поневерат ся том Русин,
А за што? - не знаю!

Зажурена, похылена
Высока смерека.
Де поділа ся молодіст
Далека, далека?

Сум і горе на Бескідах,
Тучы боры крыют,
Вшытко лісом зароснене
І волкы лем выют.

Не плачте славны Русины,
Повернут ся часы
І, як давно, на вечыркы,
Прийдут хлопці наши.

Гудакы

Де вы, лемковскы Циг'ане,
Веселы гудакы?
Што робите, де жысте
Фльориньскы гулякы?

Од вечера аж до рана
Вы завзято грали —
Рук і смыка, гушель, бубна
Вы не жалували.

Грали чардаш, обертану,
Краковяка грали,
Челяд, хлопці і дівчата
Цілу ніч гуляли.

Ой, весело час проходил:
Танец, съпів, бесіда.
Грай, гудаку, обертану —
Най пропаде біда.

Покута

Яка она была
Лемковина тота,
Але своя была -
Дорожша од злота.

Мы были газдове,
Мали сме Карпаты,
Тепер по чужыні
Мусиме блукати.

Были сме газдове,
Мали сме Бескіды,
Тепер зато маме
Полний мішок біды.

Хоц лем чыр, карпелі
Варили в негоду,
Та не погыбали,
Не пухли з голоду.

Хоц не смакувала
Часом кыселица,
Але своя была -
Руска околиця.

Хоц і грызла гуня
І грызли холошні,
Мы блощыц не знали
На траві розкошній.

Осіню оріхы
І гриби зберали,
Нигда голодныма
Спати не лігали.

Не знали сме добра
Дідів шанувати,
Тепер в чужых кутках
Мусиме капати.

Планны ся здавали
Деревяны хыжы,
Тепер же в ліпнянках
Тріщат нашы крижы.

Рай на земли вшыткым
Нам пообіцяли,
І торт рай мы в брудных
Кошелях іскали.

Зле г'яздыням было
Палити дыреами,
Мусиме смердіти
Тепер кызяками.

Не до смаку были
Мінеральны воды,
Тепер покоштуйме
З дощу охолоды.

Не хотіли в горах
Царину орати,
Пришло ся крадены
Колоски жувати.

Мы на Україні
Так похорошили,
Што нам од гаразду
Главы посивіли.

Так щыро братове
Нам допомагали -
Штоб нам было легше,
Тлумачки забрали.

Нашы горскы кравы
Побили рекорды,
З Харкова до Львова
Везли нашы торбы.

Скытали ся Лемкы
Од кута до кута.
Тяжка іх дорога,
Тяжка іх покута.

Дітям малым і величким

РУСИНЬСКИ БАЙКИ ◆ РУСИНЬСКИ БАЙКИ

ЦИГАН І ЧОРТ

Был єден пан, а мал велью овець, а кажду ніч му по єдна уця пропадала. Тоти югасы, што пасли уці, они не могли дізріти того. Полігали та спали. Зобрал ся пан до кошары, до югасів, зазріти што ся там діє. А одтамале ішол Циган, тай ся зышли оба на дорозі.

— Та де ідеш, Циган?

— А-а-а, іду паночку даїде, та може бы-м даку коруну заробил. Буду мал хоц лем ба сіль.

— Та — повідат пан — поїднай ся до мене. Будеш уці дозерал в ночы, а гвоздне можеш спати.

— Но добре, я ся поїднам.

— Не бій ся, я ти заплачу. А тепер под до мен, наїш ся, а пак підеш. Там сут в кошарі уці, там сут і югасы, што іх пасут. Ты будеш дозерал, хто уці краде.

І пішол Циган з паном. Пан дал ся му наїсти, дал му іщи до кышені хліба, дал му сыра. Пред вечером пішол Циган гу кошарі. Ходит сой, ходит, дозерат. Уж ся стемніло, тихо всяди, а він дале ходит там і назад попри кошарі. Нараз вчули ся му крокы якысы, тай кричыт:

— Гоп, хто там іде?

— Я — чорт.

— Но, а што ту глядаш?

— Я по уцю пришол.

— Ой — гварит Циган — уцю не достанеш.

— Я скорше ту пришол, як ты — повідат чорт.

— Кёбы ты скорше пришол, та был єм ти дал. Але я скорше ту пришол. І не дам ти.

— А ты такій міцний?

— Я такій міцний!

— Та кед єс такій міцний, та под гев. — повідат чорт. — Воз tot камін і стисний на муку, так як я.

Чорт стиснул камін і він ся розсыпал як мука. Товды гварит:

— Буду виділ што ты зробиш.

А Циган мал сыр в кышени, што му пан дал. Взял сой до рукы сыра, так же ся чорт не спостерюг. Як стиснул, та вода з него текла. Товды гварит до чорта:

— Ты такій міцний? Позерай ту: я стисну, аж вода з каменя іде, а іщи зім.

— Но, кед ты такій міцний — повідат чорт — та под до мене.

І пішол Циган з чортом. Приходят до двора, а чортова мати ся зъвідує:

— Та што там, сыну? А чого-с уцю не принюс?

— Та tot мі не дал взяти. Він міцнійший од мене. Я стиснул камін, розтер єм го дочиста, на муку. А він стиснул, та вода з него ішла. Іщи зіл.

— Тонич. Та підете по воду — гварит чортова мати.

А чорт такої розказує:

— Но, Циган, бер totы ғар'алы, а под на воду.

— О ні, я іщи тебе не виділ.

Чорт взял ғар'алы, а Циган за ним. Пришли они ғу студни, чорт зачерпнул воды до полніцька. Циган бы того ани з місця не рушыл, бо то барз тяжке было.

— Но, бер!

— Діждий — гварит Циган.

І такої суне з руком до кышені і винимат ножык - кляпач. Пак зачынат шпортати тым кляпачом попри студни.

— Што ты, Циган, робиш?

— Та што?! Я ти воду не буду нодил в ғар'алох. Я цілу студню нараз домів возму.

— Ой, не рушай, не рушай, под гет.

Чорт взял ғар'алы, тай ідут. Пришли домів. Чортова мати ся зъвідує:

— Но, што там, сыну?

— Тад він не хоче в гар'алох воду носити, він цілу студню брал домів. Ледво єс ми одгварил.

— Добрі єс зробил, же-с не дал.

Посідили дакус під яблінью, тай чорт повідат:

— Підеме со ліса.

А Циган юж собі рыхтує клубя ниток. Пришли до ліса, чорт вивалил грубезного бука, з коріньом, тай несе. Візрил ся на Цигана і гварит:

— А ты чом не береш?

— Діждий, діждий. Под гев, а вкаж мі кади границя, жебы я іщи з дачыйого ліса не брал, жебы ся дахто на мя не сварил.

Вернул ся чорт і вказує Циганови:

— Одтале - потале — мое.

Циган ввязал нитку до конаря і торочыт ю з кубяте, ідути за чортом. Чорт ся візріл тай повідат:

— Та што ты робиш, Циган?

— Но, та я не буду по єдным буку носил, як ты. Я цілий ліс одраз возму.

— Под, лем под гет, не рушай. Под домів.

Пришли домів, тай ся зьвідує чортова мати:

— Та што там, сину?

— Йой, та він не хоче буків по єдним носити, лем цілий ліс вязал до штранг'ю.

— Добрі єс зробил, же-с не дал.

А пак чорт повідат:

— Но, тепер підеме на боіско, будеме ворота підмітувати, хто вижше підшмарит, ци ты, ци я, кед єс такій міцний.

Пішли, тай гварит чорт на боіску:

— Но, підмітуй тото ворото.

— О, ні — повідат Циган — я іщи тебе не виділ. Ты перший підшмар.

Взял чорт, підшмарил ворото догоры, же ани го видно не было. Аж о якисий час впало.

— Но, бер ты, Циган!

Циган ся обернул, позерат догоры, тай кричыт:

— Братя, рыхтуйте ся!

— Што ты, Циган, робиш?

— Я там мам братів горі, та хочу того ворото дати ім. Пожалошту буду, як бортак, надармо метал.

— Но, лем не рушай, под гет домів — просить чорт.

Закликал го домів назад. Чортова мати ся звідуде:

— Што там, сыну?

— Тад він гын, горі, братів має, та хотіл того ворото братім вышмарити.

— Добрі єс зробил, же-с не дал. Выплат го даяк.

Чорт набрал Циганови пінязи до міха.

— На, бер і ід гет од мене.

— Ой, ніт. Одкале єс мя взял, там і нес пінязі.

Забрал ся чорт і несе міх з пінязми. Несе, несе, несе, аж пришли близко ґу Цигановому бываню. Циганята бавлять ся на дорозі, як в літі. Циган гварит:

— Видиш, я міцний, але они іщи міцнішы. Они бы тя разторгали, кед бы-с там пришол ґу ним.

Шмарил чорт міх з пінязми, а Циган піднюс і пішол домів.

ЦИГАН І ПАНОВА КОБЫЛА

Мал пан кобылу, але шкода му было кормити ю своїм сіном і вівсом. Выйдумал же даст ю на зимівлю по людьох.

— Люде — звернул він ся до зображеных при церкви — не мам чым кобылу зимувати. Наказую вам, най мі кождий ден інчий кобылу кормит. Єден ден буде в єдного, другій ден — в другого, третій ден — в третього, і так за рядом. Але в кого кобыла здохне, та того смерт.

І дал пан кобылу по людьох кормити. Кормлять люде кобылу на ряды, на ряды. Дахто ій дашто шмарит, а дахто нич. Так кобыла ходила од двора до двора, од двора до двора, а кождий вірил же на него біда не трафит, же в него кобыла не здохне. І в кого тата кобыла задумала здохнути? — в найбіднішого! Іде повісти панови же кобыла здохла, іде барз застараний, бо

знає же в пана не выпросит, же — смерт за смерт. Понурил голову і іде горі валалом. Аж ти стрітил Циг'ана.

— Де ідете, такы застараны — зъвідує Циг'ан.

— Та што ты мі поможеш?... Ідо до пана, але мі уж не до життя.

— Та чом?

— Та так: пан наказал кобылу зимувати на ряды по валалі, але повіл, же в кого кобыла здохне, же хто таку вістку му донесе, тому — смерт. І здохла кобыла в мене. Та і я уж жыл не буду.

— А што мі дате, як я вас выміню?

— Гм, та што ти дам, кед я бідний. Пінязи не мам. Мам єдну корову і тоту ти дам, лем кобы-м іщи жыл. Приховам сой іщи телятко, а корову ти дам.

— Добрі, ідте собі домів, а я іду повісти панови, же кобыла му здохла.

І забрал ся Циг'ан од хлопа, і пішол горі валалом. Вышол на єдны луки, запхал палицю до землі, положыл на палицю шапку, а пак вернул ся пару кроків і де г'у палици, так як бы до пана ішол, як бы до пана бесідувал:

— Слава Ісусу Христу.

— Слава на вікы! — одповідат сам собі — Што там Циг'ан, дашто нове?

— Та нич таке.

„Повім панови — думат Циг'ан — же кобыла здохла, недобре, смерт”. Вернул ся назад од палиці, а пак зас г'у ній іде, зас здравкат:

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на вікы? Што там, Циг'ан, дашто чути?

— Та нич.

— Та ты ходиш по валалі, може-с дашто чул?

— Не чул ём нич таке, не знам нич таке.

„Жлі! То іщи не так!” — думат Циг'ан. Тай пішол Циг'ан назад, третій раз од палиці. І зас ся г'у ній вертат.

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на вікы! Што там, Циг'ан, нове? Ты ходиш по вала-

лі, ти дашто чул.

— Та чул єм дашто. Але нич таке.

— А не знash, де там, як там моя кобыла?

— Та гей, знам. Я єй виділ. Красні лежыт, а брыдко выглядат — бесідує дале Циган з палицю, на пробу.

— А може здохла.

— Гей, але я того не повіл, лем ты, тобі смерт.

„О, так уж добрі буде.” — подумал Циган. Вытягнул палицю зо землі, вділ шапку на голову іде просто до пана. Іде дати знати же кобыла здохла. Як там до шапки бесідувал, так і з паном побесідує. Приходить:

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на вікі! Што там, Циган, дашто чути? — звідуде уж сам пан.

— Та не чути таке нич нове.

— Та ты ходиш по валалі, може-с дашто чул.

— А, та не чул єм, пане, нич такого, ани...

— А не знал бы ты, де там моя кобыла, в кого є, бо я дал кормити на ряды по валалі. Не виділ ты єй даг’де там?

— Виділ єм, пане превелебний. Красні лежыт, а брыдко выглядат.

— Певно здохла.

— О, пане, не найдеш оправданя. Ты повіл же кобыла здохла, тобі смерт!

— Та лем ня охаб жывого. Воз собі корову, лем жывот мідаруй.

Взял Циган корову. А і бідному хлопу корова остала. Іщи сой телятко, гарду теличку од ней приховал.

Іщи два слова

Уж давно ем на дякувал авторам дописів до нашого календаря. І давно, од річника 1996 не сварил ем ся на тих, котры мі такой сатисфакції не дали, хоць обіцяли. Правда, коли ходит о первых – ім ани дякувати барз не треба. Знам, же кед лем тыркну мале слово др Олени Дуць-Файфер, она без озераня ся на подяку вишле мі, ци з дітіном на плечах (тераз уж бойсы підросли), принесе мі домів тotto, о што ем просил. Знам, же николи ся не заведу на п. Богдані Горбалю, же не зведе То од народного обовязку ани богата Гамерика, де уж шувні років перебыват. Для інчых, котры первый раз причынили ся до нашого альманаху, мам тепле слово: красні дякую! Окремо дякую п. Іванови Петровицьови з

Підкарпатской Руси і п. Гаврилови Бескидови з

Пряшівщины, хоць зато, же п. Гаврила мушу перепросити (хтоси мусит тotto зробити). Написал Він до календаря два дописы, але лем еден з них дотер до мене (были переказуваны двома післянцями на Лемківську

Творчу Осін, може ся затратил в осінним листю).

Што речы о інчых? (Што речы о столі? – як писал Яков Дудра – Стoit!). Певно, не виштки мусят чуты ся

зобовязаны до сполніння моіх прошынь, бывають і объективны причыны. Але сут такы, котры зобовязаны чуты ся повинни, без взгляду на срачку, падачку і вшелеякє інче паскудзтво. Же што? Же при таких прикрытых долегливостях чловек ся не чуе? Ано не чуе ся!

Тым способом і мы не почуеме, не прочитаме плянуваного, ключового на тот рік допису – о СЛ-літю Стоваришины Лемків. Же міг ем го написати я?! Чи, уж ем не міг! Слово одно іщи - чом зас так пізно вказує ся календар? Бо тяжко, тяжко як фрас! А по друге – слово шефа: „Можеш си робити дашто інче, бо і так не мame наразі пінязи на выданя, пішли на купівлю дому СЛ.“

Фактычні, мам дашто інче, не лем редактуваня і... редактуваня, кус уж омерзле редактуваня. Мам несполнены мурянчы мріі. А жыття втіче...

З МІСТ

Під Х-ліття Стоваришия		
3 Нестор Репела - Лем - або (...) жый так як я вчу.....		4
Скорочений календар на 1999 рік		
7 Календарий, історични даты		
8-31 Нестор Жылиц - Лемківскій матері		
Спиш	11 Юлій Ставровскій-Попрадов -	
русским братям	13 Анна Гальчак - Рідне слово	
Гарянскі - Кади же ся рушыме	15 Сидор Білак - Піснь	
Александр Павлович - Уч на добре сына - та не буде псина		25
Михал Ковач - Нас біда вигнала		
27 Михал Лучкай - Дикый і сільський чоловік		
Чародійськы гушлі	29 Скорочений календар на 2000 рік	
63 Василь Пагиря - Закарпатчык в службі Росії		
безжонний	32 (пт) - Десятинны річниці 1999	
Единий в русинській літературі (Пастелій)	33 Петро Трохановскій - Тисяч	
Пастырю душевний	43 Петро Трохановскій -	
Андрій Савка в пантеоні лемківських збійників	50 З лемківських легенд о	
збійниках - Велислава	61 Тополя	
		62
Дуць-Файфер - Нестор Жылиц		
Олена Дуць-Файфер - Модеест Гумецкій		
Попрадов	86 Гавриїл Бескід - Юлій Ставровскій-	
Карпаторусіє	91 Юлій Ставровскій-Попрадов - До	
Антонич (1909-1937)	95 Олена Дуць-Файфер - Богдан Ігор	
Чарки	97 Богдан Ігор Антонич - Село,	
діда - прадіда	101 Ярослав Зволіньскій - ...3	
Поетеса, якій суджена не лем долговічніст...	102 Петро Трохановскій -	
нічка, Біла яблін, Принаймі	105 Анна Гальчак - Темна	
Кровава баляда	107 Сернятко, Всяди очи,	
Дуць-Файфер - Нестор Жылиц	108 Вірна любов	
Нестор Жылич - Вечирки	111 Олена	
		112

117

Гудакы,

Покута

велькым - Русиньськы байки - Циган і чорт

118 Дітям малым і

кобыла

120 Циган і панова

123 .